

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ НА
МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКОГО СЕРІАЛУ SUITS**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0350–ап
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські
мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо–професійної програми
Перекад (англійський)
Петрик Крістіна Олегівна

Керівник к.ф.н., доц. Чуян С. О.

Рецензент к.ф.н., доц. Юнацька А. Б.

Запоріжжя - 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології

Кафедра теорії та практики перекладу з англійської мови

Освітній рівень магістр

Спеціальність 035 Філологія

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

Освітньо-професійна програма Переклад (англійський)

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри теорії та
практики перекладу з
англійської мови**

« ____ » _____ 2021 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
ПЕТРИК КРИСТІНІ ОЛЕГІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Особливості перекладу юридичних термінів на матеріалі американського серіалу Suits»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Чуян Світлана Олександрівна, к.ф.н., доц.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «08» квітня 2021 року № 566-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 22.11.2021 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) Теоретичні засади дослідження терміна та термінології як головних понять термінознавства

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): узагальнити визначення понять «термін», «терміносистема» та «термінознавство»; визначити основні вимоги, які висуваються до створення сучасного терміна; на основі спостережень і дослідницької діяльності з'ясувати статус і базові властивості термінів та термінології на матеріалі англійської юридичної терміносистеми; виявити структурні властивості багатокomпонентних термінів англійської юридичної терміносистеми; розкрити семантичні характеристики лексичних одиниць в англійській юридичній термінології.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Чуян С.О., доц.	07.05.2021	07.05.2021
Розділ 1	Чуян С.О., доц.	03.06.2021	03.06.2021
Розділ 2	Чуян С.О., доц.	15.07.2021	15.07.2021
Висновки	Чуян С.О., доц.	27.09.2021	27.09.2021

6. Дата видачі завдання 22.04.2021 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх вивчення та аналіз; укладання бібліографії	квітень 2021	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2021	виконано
3.	Написання вступу	червень 2021	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2021	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2021	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2021	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	листопад 2021	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2021	виконано
9.	Захист	грудень 2021	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

К. О. Петрик

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

С. О. Чуян

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

В. В. Погонєць

(ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАК	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕРМІНА ТА ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК ГОЛОВНИХ ПОНЯТЬ ТЕРМІНОЗНАВСТВА	10
1.1 Про поняття «термінознавство» та «терміносистема»	10
1.2 Термін як основна складова термінознавства та основні вимоги до нього	15
1.3 Структурні особливості термінів.....	20
1.4 Дериваційні аспекти термінологічної лексики	23
1.5 Семантичні особливості термінів.....	30
РОЗДІЛ 2 ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ СЕРІАЛУ <i>SUITS</i>	38
2.1. Особливості відтворення термінів в українськомовному перекладі серіалу <i>Suits</i>	38
2.2 Особливості відтворення термінів-жаргонізмів та стилістично забарвленої юридичної термінології в українськомовному перекладі серіалу <i>Suits</i>	49
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАК

A, adj	прикметник
Adv, adv	прислівник
N, n	іменник
PI	дієприкметник теперішнього часу
PII	дієприкметник минулого часу
V, v	дієслово
ЛО	лексична одиниця
ТСС	термінологічне словосполучення

ВСТУП

У сучасний період великий інтерес у лінгвістиці викликають проблеми галузевих термінологічних систем, розширення їх меж, збільшення кількості компонентів, які входять до них. У словниковому складі мови термінологічна лексика відіграє значну роль. Нові поняття в науці потребують нових слів. Це супроводжується появою нових термінів.

Розвиток нової галузі знання призводить до розвитку та систематизації спеціальної термінології. Юридична термінологія англійської мови – це терміносистема, ядро якої складають юридичні терміни – слова або словосполучення, які співвідносяться з поняттями досліджуваної галузі, мають наукові визначення і вступають у системні відношення з іншими подібними одиницями мови, утворюючи разом з ними особливу систему – термінологію. У зв'язку з цим особливого значення набувають дослідження, спрямовані на виявлення специфіки юридичної термінології та зокрема терміносистеми.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного наукового опису структурно-семантичних особливостей терміносистеми юридичної галузі, вироблення цілісних уявлень про структурні, семантичні, словотвірні ознаки аналізованої лексики, встановлення джерел її формування та системних зв'язків у ній.

Концептуальним підґрунтям дослідження стали праці науковців, в яких висвітлюються загальні проблеми термінознавства, зокрема:

- праці основоположників термінознавства (Г. О. Винокур, А. А. Реформатський) та ключові положення сучасних термінологів (Б. Н. Головін, В. М. Лейчик, А. В. Суперанська, Н. Felber, М. Pozzi) та ін.;
- праці, в яких висунуто основні вимоги до терміна (Л. І. Борисова, Д. С. Лотте, Є. Ф. Скороходько, Л. Н. Новикова, С. Д. Шелов);

- праці, в яких термін розглядається на різних рівнях мови і в різних аспектах: у функціонально-структурному (В. Г. Гак, А. Я. Коваленко, О. А. Стишов, А. Achinstein, К. Kageura); у функціонально-семантичному (О. С. Ахманова, В.П. Даниленко, Л.А. Новіков, І.Л. Оніпко, В.В. Петров, Д.Н. Шмельов);
- праці, присвячені проблемам термінотворення (Л. М. Алексєєва, С. В. Гриньов, І. І. Ковалик, Є. С. Кубрякова, М. Я. Плющ, Р. Косоуек, Р. Thomas).

Все це свідчить про постійно зростаючий інтерес до вивчення терміна і про актуальність досліджень у галузі термінології. Критичне узагальнення стану вивчення проблем термінології дозволяє зробити висновок, що англійська юридична терміносистема, чиє місце, чисельність та значущість у професійному мовному спілкуванні сучасного соціуму важко переоцінити, залишається практично невивченою. Формування і шляхи поповнення цієї термінологічної системи, семантизація та стандартизація все ще вимагають поглибленого аналізу, який і проводиться у нашому дослідженні.

Об'єктом дослідження є термінологічна система юридичної галузі сучасної англійської мови.

Предметом дослідження є структурні (морфологічні та синтаксичні), словотвірні та семантичні характеристики лексичних одиниць в англійській юридичній термінології.

Метою дослідження є всебічний лінгвістичний аналіз юридичної термінолексики, який полягає у виявленні системної організації сучасної англійської юридичної термінології, у з'ясуванні семантичних характеристик та функцій її терміноодиниць.

Поставленій меті відповідають наступні **завдання**:

- з'ясувати сучасний стан досліджуваної проблеми, проаналізувавши науково-теоретичну літературу;
- визначити основні вимоги, які висувуються до створення сучасного

терміна;

- на основі спостережень і дослідницької діяльності з'ясувати статус і базові властивості термінів та термінології на матеріалі англійської юридичної терміносистеми;
- виявити структурні властивості багатокomпонентних термінів англійської юридичної терміносистеми;
- розкрити семантичні характеристики лексичних одиниць в англійській юридичній термінології.

Матеріалом дослідження слугував текст американського серіала *Suits* та його переклад українською мовою. Предмет, мета й завдання роботи визначають вибір методів досліджуваної термінології, які забезпечують комплексний аналіз матеріалу та об'єктивність отриманих результатів. Методика дослідження носить комплексний характер. Нами використано наступні *методи*: описовий – для опису лексичних одиниць юридичної терміносистеми, метод компонентного аналізу – для опису значень терміноодиниць даної підсистеми; метод семантичного аналізу – для виявлення семантичних семантичних зрушень (метафоричних та метонімічних) у похідних юридичних термінах англійської мови; кількісний аналіз (статистичний) – для виявлення тенденцій вживання терміноодиниць.

Наукова новизна роботи визначається тим, що: 1) вперше здійснено комплексний аналіз англійської термінологічної лексики юридичної галузі на базі зазначеного серіалу; 2) встановлено особливості системної організації англійської юридичної термінології; 3) ідентифіковано способи творення юридичних термінів, виявлено словотвірні моделі, структурний склад термінів; 5) розкрито семантичні відношення у зазначеній терміносистемі.

Теоретичне значення роботи полягає в уточненні поняття дефініції терміна з урахуванням етимології, структури, семантики та сфери функціонування; у виявленні специфіки деривації у юридичній термінології. Пропоноване дослідження сприятиме подальшому вивченню проблем

термінології інших підсистем мови науки, виробленню критеріїв диференціювання понять та їх номінацій, поглибленню відомостей про загальні напрямки розвитку спеціалізованої лексики, закономірностей її формування та функціонування.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що викладені в ній спостереження і висновки сприятимуть упорядкуванню сучасної термінології юридичної галузі, її стандартизації та уніфікації. Крім того, матеріали дослідження можуть бути використані у навчальному процесі вищої школи, а також у подальших лінгвістичних студіях.

Логіка дослідження зумовила структуру магістерської роботи. Вона складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що нараховує 91 позицію і двох додатків.

Загальний обсяг роботи становить 59 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕРМІНА ТА ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК ГОЛОВНИХ ПОНЯТЬ ТЕРМІНОЗНАВСТВА

1.1 Про поняття «термінознавство» та «терміносистема»

Загальновідомо, що термінологія складає значну частину лексичного складу мови і виступає в якості семантичного ядра лексики мови науки. Сьогодні цей лексичний шар привертає все більшу увагу як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. При цьому термінознавству, що вивчає термінологічну лексику, відводиться одне з пріоритетних місць у системі сучасних наукових дисциплін.

Підкреслимо, що термінознавство є самостійною науковою дисципліною, оскільки характеризується своїм предметом і методами дослідження. Ця галузь знань є достатньо розвиненою, з розробленим поняттєвим та термінологічним апаратом [Лейчик 2007, с. 37]. Зазначимо, що основним об'єктом дослідження термінознавства є спеціальні лексичні одиниці. На думку багатьох мовознавців, спеціальну лексику утворюють спеціальні слова, які активно вживаються представниками певної професії, науки або роду занять [Герд 1971, с. 17; Шелов 2004, с. 23]. Таким чином, згідно з прийнятою лінгвістами концепцією, терміни відносяться саме до спеціальної мови. Так, С. В. Гриньов стверджує, що «спеціальні лексеми вивчаються у термінознавстві з точки зору їх типології, походження, форми, змісту (значення) і функціонування, а також використання, упорядкування та створення» [Гринев 1993, с. 11; Лейчик 2007, с. 21; Felber 1982, р. 18]. Предметом термінознавства вважається вивчення формування та вживання спеціальних слів, за допомогою яких акумулюються і передаються

накопичені людством знання; вдосконалення існуючих термінологічних систем; пошуки оптимальних шляхів створення нових термінів та їх систем; пошуки універсальних рис, які властиві термінології різних галузей знань.

Дослідження об'єкту та предмету обумовлюють використання методів термінознавства, що призводить до створення власного термінологічного апарату, який відрізняється від інструментів інших наукових дисциплін [Grinev 1993, p. 57; Лейчик 2007, с. 96]. У термінознавстві – це створення абстрактних завдань, тобто сформульованих законів та закономірностей породження, формування та функціонування термінів та терміносистем, а також прикладних продуктів – термінологічних словників, стандартів, термінологічних банків даних, тощо.

Зупинимося детальніше на специфічних методах дослідження термінознавства, які розподіляються на теоретичні та прикладні. В якості теоретичних методів насамперед використовується *метод переходу від мовного субстрату до термінологічного прошарку в аналізі термінів і сукупності термінів*. Цей метод є характерним прикладом розвитку лінгвістичного методу в термінології [Riggs 1979, p. 194]. До тих пір, поки вивчається семантична і формальна структура терміна як лексичної одиниці природної мови, дослідження залишається в рамках лінгвістичного підходу; як тільки починає вивчатися змістовна і формальна структура терміна як лексичної одиниці, термінологічний підхід виходить на перший план.

Другим методом є *вивчення концептуальної структури термінів і їх сукупностей*. Цей метод полягає в обґрунтуванні положень про те, що планом змісту терміна є поняття, а терміносистема адекватна системі понять певної галузі науки або техніки [Герд 1991, с. 18]. Головне тут полягає в тому, що термінознавство має справу не з логічними поняттями – предметами думки, а з науковими, технічними і загально-спеціальними поняттями – елементами теорій, що описують ті чи інші спеціальні галузі знань, тобто такими одиницями, які тісніше, ніж логічні поняття, пов'язані з

плином процесу пізнання, містять велику частку суб'єктивного та більше схильні до змін (вслід за теоретичними змінами).

Третій метод базується на основі *логіко-лінгвістичного методу членування лексичних одиниць на найдрібніші понятійні частини*. Цей метод має справу із специфічним об'єктом (поняттям) термінознавства – терміноелементом, що є найменшою одиницею плану вираження терміну [Лейчик 2007, с. 171]. Терміноелемент входить до складу простого, складного терміна та терміна словосполучення як морфема, умовний знак або слово, яке має самостійне значення. Четвертим методом є *метод аналізу терміну в тексті* [Lietchik, Shelov, p. 25]. На цьому етапі термін аналізується як конкретний об'єкт, в усіх зв'язках та проявах, в тому числі варіантах.

Теоретичні методи термінознавства в основному є аналітичними, меншою мірою – методами синтезу (конструювання). До методів прикладного термінознавства входять: методи уніфікації термінів – їх застосування призводить до появи сконструйованих терміносистем, що складаються з уніфікованих термінів, у яких штучно усунута (певною мірою) синонімія, багатозначність, омонімія; методи нормалізації та гармонізації термінів та терміносистем – враховують досягнення лінгвістики, зокрема у сфері кодифікації мовних норм; методи термінографії – дозволяють створювати термінологічні словники [Шелов 2004, с. 31; Maurais, p. 118]. Ці методи значною мірою є прескриптивними і в цьому зв'язку дозволяють отримувати практичні продукти.

На сучасному етапі термінознавство продовжує активно створювати арсенал власних методів, які є розвитком методів тих наук, які лежать в основі термінознавства, або формуються на його власній базі [Дубичинский 2000, с. 7]. Наведений опис предмета, об'єкта і методів термінознавства дозволяє висловити думку про те, що термінознавство в даний час являє собою самостійну науково-прикладну дисципліну, що лежить в основі

лінгвістики і ввібрало в себе досягнення низки сучасних наук і прикладних галузей.

Питання про термінологічну систему є досить дискусійним в лінгвістичній галузі. Багато лінгвістів та термінознавців виділяють системність як найважливішу ознаку терміна, – ознаку, що формує слово або словосполучення саме як термін. Так, В. М. Лейчик та С. Д. Шелов зазначають, що системність є однією з найважливіших умов існування терміну [Lietchik V. M., Shelov, p. 23]. Термін може існувати лише як елемент терміносистеми, якщо під останньою розуміти впорядковану сукупність термінів, що адекватно виражає систему понять теорії та описує деяку спеціальну сферу людських знань чи діяльності.

На думку багатьох дослідників, відображення сукупностей термінів систем понять, а через них – певних галузей знань і діяльності, дозволяє розглядати ці сукупності термінів як системи і застосовувати системний підхід для їх аналізу [Головин, Кобрин, с. 77; Riggs, p. 208]. При аналізі терміносистем легко побачити, що ці терміносистеми, як правило, мають складну структуру – до їх складу входять різні групи термінів, які різні за поняттям, що позначається, за формальними ознаками та за місцем у терміносистемі. Існує три підходи до аналізу терміносистем: логічний, лінгвістичний та термінознавчий. Логічний підхід до складу терміносистем дозволяє виділити терміни, що позначають основні, похідні і складні поняття відповідної системи понять [Лейчик 2007, с. 125].

Лінгвістичний підхід до терміносистеми дозволяє показати, якими лексичними одиницями (з точки зору їх семантики і форми) виражені одиниці цієї терміносистеми [Daille, Habert, Jaquemin, Royaute 1996, p. 230]. Нарешті, третій підхід до терміносистеми можна назвати власне термінознавчим [Lietchik, Shelov, p. 92]. Термінознавчий аналіз демонструє відношення терміна до терміносистеми, показує місце цієї чи іншої одиниці у відповідній термінологічній системі.

Можна виділити сім класів терміноодиниць в межах термінознавчого підходу: основні терміни, складні терміни, базові терміни, залучені терміни, загальнонаукові та загальнотехнічні терміни та терміни широкої семантики [Головин, Кобрин 1987, с. 78; Лейчик 2007, с. 128]. Основні терміни є ядром терміносистеми та позначають головні поняття; похідними терміни є похідні поняття даної системи понять; складні терміни становлять арифметичну суму, принаймні, двох основних або похідних понять певної системи понять; базові терміни позначають в терміносистемі поняття базових наук, тобто наук та інших галузей знання, які утворюють фундамент даної галузі знання; залучені терміни запозичуються з суміжних галузей знань, але являють собою невід'ємну частину терміносистеми; загальнонаукові та загальнотехнічні терміни позначають загальнонаукові поняття, мають однакову семантику в усіх областях знання, але конкретизують цю семантику, входячи до складу термінів окремих областей, та останньою одиницею в межах даного підходу є терміни широкої семантики – це лексичні одиниці, які змінюють свою семантику, входячи в кожну з терміносистем, зберігаючи лише загальне, нетермінологічне значення.

На основі розглянутих підходів до терміносистеми, ми можемо охарактеризувати її як складну, динамічну, стійку систему, елементами якої є відібрані за певними правилами лексичні одиниці будь-якої природної мови [Панько 1979, с. 126]. Структура даної системи ізоморфна структурі логічних зв'язків між поняттями спеціальної галузі знань або діяльності, а функція

полягає в тому, щоб служити знаковою (мовною) моделлю цієї галузі знань або діяльності.

Вищенаведене дозволяє визначити загальні моменти системності термінології: структурний характер терміносистеми є ієрархічним, тобто з підсистемами, що відбивають родо-видові відношення, відношення цілого та його частин, зв'язки причини та наслідку, відношення об'єктів та їх ознак тощо. Терміносистема формується на певному етапі розвитку певної галузі наукового знання, коли вже створено наукову теорію, позначено об'єкти та зв'язки між ними та є більш високим ступенем організації лексичних одиниць.

1.2 Термін як основна складова термінознавства та основні вимоги до нього

Терміни складають сутнісно-понятійне ядро лексики, яка обслуговує і оформляє будь-яку професійну сферу, в тому числі і мову науки. Це найбільш інформативна частина лексики наукової мови. Вони роблять лексичний склад наукової мови принципово відмінним від лексики загальнолітературної мови за кількома напрямками: семантично (терміни іменують тільки спеціальні поняття, кожен з яких унікальний за своїм змістом); функціонально (терміни мають не тільки номінативну, але і дефінітивну функцію); за сферою розповсюдження (загальнонаукові та загально-технічні (використовуються здебільшого в усіх галузях наукових знань із загальновідомим змістом), галузеві та вузькоспеціальні (вживаються фахівцями певної галузі знання); за джерелами, способами і засобами творення (морфологічним, синтаксичним, морфолого-синтаксичним, семантичним); за семіотичним складом одиниць найменування (в

термінології, крім загальнономовних вербальних знаків, широко використовуються символи, що виходять за рамки вербальних засобів вираження) [Табанакова 2001, с. 137; Jackendoff, p. 202; Pozzi, p. 278]. Оскільки загальноприйнятого визначення терміна в лінгвістичній літературі ще немає, то завдання дати таке визначення залишається актуальним.

Отже, роблячи спробу дати визначення терміна, ми маємо на увазі дати його “уточнюючу (робочу) дефініцію” шляхом аналізу та синтезу вже існуючих визначень, незважаючи на те, що термін, як і всі інші мовні універсалиї, важко піддається дефінуванню.

Всі лінгвістичні визначення терміна, які зустрічаються в літературі чітко діляться на дві групи. У першій групі говориться, що терміни – це особливі слова в лексичному складі природної мови [Гринев 1993, с. 24; Котелова 1975, с. 72; Реформатский 1960, с. 127]. У визначеннях другої групи повторюється або розвивається думка, висловлена Г. О. Винокуром в 30-і рр. ХХ ст., про те, що терміни – не особливі слова, а тільки слова в особливій функції [Винокур 2005, с. 14; Герд 1991, с. 12; Головин, Кобрин 1987, с. 12; Даниленко 1991, с. 22]. Тобто терміном може виступати будь яке слово.

Проаналізувавши визначення терміна, даних багатьма лінгвістами, ми можемо встановити основні положення, які властиві цьому поняттю:

- майже всі лінгвісти визначають термін як слово чи словосполучення;
- термін співвідноситься з поняттям і предметом певної професійної сфери;
- визначаючи поняття терміну через найближчий рід, лінгвісти включають до його ознак входження до терміносистеми, як її невід’ємного елемента;
- декілька лінгвістів визначають термін як знак спеціальної семіотичної системи, що має номінативно-дефінітивну функцію [Арнольд 1959; Ахманова 1957; Винокур 2005; Герд 1991; Дубичинский 2000; Кияк 2001; Лейчик 2007].

Виходячи з вищенаведених положень, ми можемо дати своє визначення *терміну*: це слово чи словосполучення, що співвідноситься з поняттям і предметом певної професійної сфери та на основі цього співвідношення входить до певної терміносистеми як її невід'ємний елемент, який має номінативно-дефінітивну функцію. Під співвідношенням слід розуміти, як взаємозв'язок між знаком, поняттям та предметом.

Багато дослідників, прагнучи провести межу між терміном і нетерміном, приписують першому ознаки або вимоги, дотримання яких привело б до створення ідеальної знаково-понятійної системи. Нормативні вимоги до терміну вперше були сформульовані засновником російської термінологічної школи Д. С. Лотте. В якості найбільш важливих ознак терміна зазвичай відзначають системність термінології, фіксований зміст, короткість терміну, його однозначність, точність терміну та його емоційно-експресивну нейтральність [Лотте 1968, с. 47]. Далі ми детальніше розглянемо кожен з вищеперерахованих ознак.

Загальновідомо, що *системність* термінології базується на класифікації понять, виходячи з якої виділяються необхідні і достатні ознаки, що включаються в термін, після чого підбираються слова і їх частини (терміноелементи) для утворення терміну. З системністю терміну тісно пов'язана його мотивованість, тобто, семантична прозорість, що дозволяє скласти уявлення про зване терміном поняття [Новикова 2007, с. 28]. Системність дає можливість віддзеркалення в структурі терміну його певного місця в даній терміносистемі, зв'язку одного поняття з іншими, його віднесеності до певної логічної категорії понять.

Вимога *фіксованого змісту* (одному знаку відповідає одне поняття) означає, що термін повинен мати обмежений, чітко фіксований зміст в межах певної терміносистеми в конкретний період розвитку даної галузі знань (останнє уточнення представляється важливим, оскільки з поглибленням знання зміст поняття може розвиватися і з часом той самий термін може

набути іншого значення) [Ганєєв 2001, с. 34]. Звичайні слова уточнюють своє значення, набувають різних смислових відтінків в контексті фразеологічної одиниці, у поєднанні з іншими словами. Контекстна ж рухливість значення для терміну абсолютно неприпустима [Lietchik, Shelov, p. 92]. Потрібно підкреслити, що тут міститься логічна вимога до терміну – постійність його значення в рамках певної терміносистеми.

Наступною вимогою є *короткість терміну*. Тут можна відзначити суперечність між прагненням до точності терміносистеми і до короткості термінів. Для сучасної епохи особливо характерне утворення термінів-словосполучень, в яких прагнуть передати більшу кількість ознак поняття, що позначаються ним. Оптимальну довжину терміна слід визначати не за кількістю компонентів у його складі, а за здатністю певної вербальної конструкції виступати цілісним позначенням наукового поняття. Оптимальною може бути така довжина терміна, яка дає змогу достатньо точно передавати основні ознаки спеціального поняття [Новиков 2003, с. 212]. Практика ж стикається з необхідністю шукати скорочений варіант довгого незручного найменування, що відповідає закону економії мовних засобів.

Вимога *однозначності* є бажаною для дотримання в межах одного термінологічного поля, між різними термінологічними полями допускають термінологічну багатозначність та омонімічність. Причини багатозначності можуть бути різними, наприклад: обмеженість кореневого словникового матеріалу порівняно з кількістю понять, які існують у науці, техніці; обслуговування одним терміном різних понять, які стосуються того самого явища; неправильне запозичення термінів з інших мов тощо [Лейчик 2007, с. 104]. У своєму термінополі термін є однозначним, тому що поле грає для терміна таку ж роль, що контекст для загальноживаної лексики.

Однією з основних вимог до терміна є також його *точність*, що зазвичай розуміється як чіткість та обмеженість значення [Лотте 1961, с. 59].

Ця чіткість обумовлена тим, що спеціальне поняття, як правило, має точні межі, які зазвичай встановлюються за допомогою визначення – дефініції терміну. Термін повинен також (прямо або опосередковано) відображати ознаки, за якими можна відрізнити одне поняття від іншого. Терміни мають різний ступінь точності. Найбільш точними (або правильно орієнтованими) є мотивовані терміни, в структурі яких особливо яскраво передано зміст поняття або його відмітні ознаки [Борисова 2001, с. 40]. За класифікацією, запропонованою Д. С. Лотте, щодо ступеня точності, розрізняють такі види термінів: правильно орієнтовані, нейтральні та неправильно орієнтовані. Правильно орієнтовані є терміни, буквальне значення яких створює точне уявлення про саме поняття. Такі терміни легко запам'ятовують, бо є вмотивованими, вони легко встановлюють асоціативний зв'язок з іншими термінами [Shelov 1990, р. 110]. Якщо буквальне значення термінів не розпізнається, то вони є нейтральними. До неправильно орієнтованих термінів належать такі терміни, терміноелементи яких суперечать значенню терміна і призводять до неправильного уявлення про поняття.

Останньою вимогою до терміна є його *емоційно-експресивна нейтральність*. За твердженням більшості лінгвістів, термін має нести лише основну предметно-логічну інформацію, а не передавати якусь додаткову емоційно-оцінну та чуттєво-образну інформацію [Лотте 1961, с. 75]. Навіть якщо термін утворено шляхом метафоризації, то, потрапляючи в певне термінологічне поле, він має втратити свої додаткові відтінки. Будь-яке додаткове значення терміна створює передумови до неточного його тлумачення в певному контексті [Скороходько 2006, с. 79]. Саме тому в термінах мають бути відсутні ознаки експресивного та емоційного забарвлення (урочистості, піднесення, презирства, зневаги, іронії, жарту, пестливості, фамільярності тощо).

Всі вищевказані нормативні вимоги мають на увазі «ідеальний» термін і, звичайно, їх складно виконати на практиці. Основні вимоги до нього, на

жаль, на сьогодні не можуть бути повністю втілені практично через бурхливий розвиток терміносистем різних професійних сфер. Проте намагання їх реалізації чітко простежується у термінологічних працях.

1.3 Структурні особливості термінів

Визначивши основні поняття термінознавства, поняття “термін” та основні вимоги, що висуваються до нього, перейдемо до аналізу специфічних параметрів термінолексики. Насамперед, з’ясуємо структурну класифікацію термінів. Її доцільно проводити виходячи з їх морфолого-синтаксичної будови англійської мови. На думку багатьох термінознавців, терміни поділяються на такі, що складаються з одного слова та терміни, що складаються з багатьох слів [Alekseeva 2004, р. 64]. Терміни, що складаються з одного слова, поділяють на симпліції (прості слова) та композити (складні слова).

Аналізуючи слова і словосполучення, якими представлені терміни (точніше, мовний субстрат термінів), необхідно торкнутися питання про те, чи є термінами тільки іменники та словосполучення субстантивного характеру, або можна віднести до термінів прикметники, дієслова та прислівники. Як відзначає В. П. Даниленко, і прикметники, і дієслова (наприклад у шаховій термінології), і навіть прислівники (у музичній терміносфері) можуть виступати у якості термінів [Даниленко 1977, с. 8]. Перевагу іменникам та субстантивним словосполученням у сфері термінів віддається тому, що головною функцією термінів є номінативна та репрезентативна; в ролі ж назви (імені) об'єкта здебільшого і виступають іменники [Реформатский 1960, с. 170]. Далі, вибір тієї чи іншої частини мови

для використання у функції терміна визначається системою понять і відповідно терміносистеми.

Таким чином, виходячи з морфолого-синтаксичної структури, існують наступні типи термінів: прості, складні, та терміни-словосполучення. Тим не менш, на думку деяких вчених, ця класифікація є неповною без абревіатур, що вживаються широко і самостійно, без розшифровки [Коваленко 2001, с. 259; Суперанская 2012, с. 130–137]. Тому логічно, що вся термінологія за своєю будовою поділяється на: прості терміни, які складаються з одного слова; складні (багатокомпонентні) терміни, які складаються з двох та більше слів і пишуться разом або через дефіс; терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів граматичне поєднання двох або більше слів, яке служить засобом номінації спеціальних понять і має відносно сталу і адекватну дефініцію; абревіатури, що вживаються широко і самостійно [Гак 1971, с. 27; Дьяков, Кияк, Куделько, с. 13–14; Achinstein 1964, р. 500; Kageura 1997, р. 201]. Зупинимось детальніше на кожному з зазначених типів.

Прості терміни виражено одним словом, здебільшого субстантивного та адвербіального характеру і розподіляються на: непохідні слова, які на сучасному етапі не мають мотивації; похідні афіксальні слова, у яких виділяються основи та словотвірні афікси, і які мотивуються через семантико-словотвірні зв'язки з іншими словами того самого кореня.

Другим структурним типом є *складні терміни*, або багатокомпонентні терміни, які утворюються через об'єднання в одну лексичну одиницю двох чи більше основ або повнозначних слів. Г. О. Винокур наголошував, що «поява термінів такої структурної будови пояснюється потребою виразити дві ідеї в одному слові» [Винокур 2005, с. 127; Thomas, р. 190]. Складні слова дають можливість повніше виразити нові поняття.

Стосовно *термінів-словосполучень* зауважимо, що їх характерною рисою є наявність організуючого, опорного слова, яке, як ядро, обростає

додатковими, уточнюючими його визначеннями й тим самим набуває значеннєвої цілісності, точності визначення того або іншого поняття [Ковалик 1961, с. 23; Мисик 1993, с. 95]. Терміни-словосполучення, у свою чергу, класифікуються на терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо та зберігають своє значення; терміни-словосполучення, які складаються із технічного терміна та загальноживаної лексики; терміни-словосполучення, в яких обидва компоненти є загальноживаною лексикою, і тільки сполучення цих слів є терміном [Коваленко 2001, с. 259; Суперанская, Подольская, Васильева, с. 130–137]. За морфологічним типом головного слова виділяються: субстантивні словосполучення, ад'єктивні словосполучення, дієслівні словосполучення [Головин, Кобрин 1987, с. 72]. Отже, у субстантивних ТСС іменник виступає у ролі головного слова, у ад'єктивних ТСС прикметник або дієприкметник виступає у ролі головного слова, у дієслівних ТСС дієслово виступає у ролі головного слова.

Термінологічність ад'єктивних і дієслівних словосполучень визначається їх понятійною, спеціально-професійною співвіднесеністю [Головин, Кобрин 1987, с. 73]. Їх значення для термінологій складається, в першу чергу, в тому, що різні частини мови відіграють велику роль у термінотворенні, визначаючи синтаксичну структуру словосполучення, його граматичну модель.

Наступним структурним типом термінів є *терміни-аббревіатури*. Цей структурний тип застосовується для досягнення необхідної короткості терміна. Аббревіатура визначається як скорочене складне слово, утворене з початкових звуків, назв початкових літер чи початкових частин слів, на основі яких твориться скорочення [Лотте 1961, с. 28].

Отже, виходячи з викладеного, ми можемо зробити висновки, що морфологічний склад термінології будь-якої професійної сфери в основному субстантивний, через номінативну функцію термінів. Синтаксично, терміни поділяються на прості, складні, терміни-словосполучення та терміни-

абревіації. Перші три типи являють собою цільнооформлені лексичні одинці, утворені з однієї (неподільної), двох або більше основ, а використання абревіатур у науково-технічній термінології мотивується їхньою компактністю, лаконічністю та сприяє здійсненню закону мовної економії, подальшій кодифікації та стандартизації термінології. У данній роботі ми будемо дотримуватися вищенаведеної класифікації, оскільки вона відображає всі структурні типи термінів, що дозволить адекватно описати ЛО англійської комп'ютерної терміносистеми.

1.4 Дериваційні аспекти термінологічної лексики

Дослідивши структурні типи термінів перейдемо до розгляду способів їх творення. Зазначимо, що дослідження терміноодиниць проводиться в межах дериваційного механізму мови.

Насамперед, процеси утворення нових термінів пов'язані з появою нових наукових ідей і напрямків досліджень, розробкою нової техніки, створенням нових технологічних процесів [Слепович 2001, с. 105–106; Земская 2004, с. 199]. Варто також зазначити, що процеси термінотворення здійснюються тими самими способами словотворення, що обслуговують мову в цілому: морфологічним (суфіксальний, префіксальний, префіксально-суфіксальний, складання основ та абревіація), синтаксичним (утворення словосполучень (зрощення)), морфолого-синтаксичним (конверсія), семантичним (переосмислення слів загальнонаціональної мови на основі когнітивних процесів метафоризації та метонімізації) [Арнольд 1959; Шанский 1968; Arnold 1986]. Далі ми детальніше зупинимось на кожному з вищенаведених способів творення термінолексики.

Першим способом утворення термінів, який ми розглянемо, є *морфологічний спосіб*. Він полягає в поєднанні афіксальних морфем з кореневою частиною терміна «за певними словотворчими моделями, правилами, тенденціями, що існують у певній мові на різних етапах її розвитку» [Мешков 1976, с. 28; Арнольд 1968, с. 123]. При цьому суфікси та префікси, які через ті чи інші обставини виявляються зручними для побудови термінів, запозичуються, як правило, із загального морфологічного фонду [Ковалик 1961, с. 19]. Проте деякі афікси можуть зустрічатися тільки у фахових термінах, а в загальнолітературній лексиці вони можуть бути взагалі відсутні.

Найрозповсюдженішим морфологічним способом утворення на думку більшості лінгвістів є афіксація. Суфіксальний спосіб передбачає утворення термінів у з'єднанні суфікса з коренем або похідною основою. Приєднуючись переважно до субстантивних основ, суфікси утворюють слова на позначення певних понять чи явищ об'єктивної дійсності. Суфікс виконує одну з наступних функцій: переводить вихідну основу в іншу частину мови; переводить вихідну основу в інший лексико-граматичний розряд; надає вихідній основі інше конотативне значення; змінює іменник, що означає чоловічий рід, в іменник, що означає жіночий рід [Мешков 1976, с. 31]. Якщо виділена у слові морфема не виконує жодної з цих функцій, вона не є словотвірним суфіксом.

У термінології не існує регулярного утворення форм суб'єктивної оцінки, тобто слів зі значенням зменшеності, зневажливості тощо, проте рішуче їх відкидати не можна, оскільки слова, утворені за допомогою суфіксів суб'єктивної оцінки, мають, як правило, подвійне значення: у загальноповсякденній лексиці вони емоційно забарвлені, звичайно мають характер зменшеності, пестливості [Симоненко 2006, с. 44]. Такі слова, перейшовши в розряд термінологічної лексики, десемантизуються, набуваючи нового поняттєвого значення, тобто кожний такий термін своїм

об'єктивним значенням спрямовує нашу увагу на окремий предмет одного й того самого ряду або класу.

Наступним способом творення в межах афіксації, який є менш поширеним у термінологічному творенні є префіксальний. Цей спосіб термінотворення, полягає в модифікації основного терміна, до якого приєднується префікс. Відповідно до семантичних ознак та функцій префіксів, а також співвідносних з ними похідних основ усі префікси можна поділити на три групи: префікси на означення антонімічних (протилежних) понять, на означення інтенсивності ознаки або неповноти ознаки [Вауер 1996; Кубрякова 1965; Косоурек 1996]. Префіксальний спосіб творення нових термінів характеризується приєднанням префіксів, що несуть різне смислове навантаження. Головну семантичну роль у цьому типі термінотворення відіграють префікси, основною рисою значеннєвої структури яких є функційно-семантична спеціалізація [Арнольд 1968, с. 123]. Оскільки префікс рідко змінює граматичний характер слова, тому і просто слово, і його префікс – дериватив у більшості випадків належить до однієї частини мови.

Наступним способом термінотворення в межах афіксації є змішаний тип, або префіксально-суфіксальний спосіб. Він характеризується одночасним приєднанням двох афіксів – префіксів і суфіксів, що несуть різне смислове навантаження. Головну роль у цьому типі термінотворення відіграють префікси, основною рисою значеннєвої структури яких є функціонально-семантична спеціалізація, суфікси, у свою чергу, містять досить високий ступінь узагальненості й оформляють похідну основу.

Отже, афіксація, що представлена суфіксальним, префіксальним та префіксально-суфіксальним різновидами, на думку багатьох науковців є особливо продуктивною при утворенні термінів [Мешков 1976; Симоненко 2006; Вауер 1996]. Загальна словотворча модель афіксації може бути

представлена формулою «основа + афікс» та відноситися до лінійних моделей.

Як вже зазначалося, до морфологічного способу утворення термінів відноситься також основоскладання. За допомогою основоскладання на базі ключових термінів, що виражають родові поняття, утворюються групи термінів, що виражають видові поняття. При цьому, часто виникають об'ємні терміни, у яких окремі компоненти нарощуються своєрідними «сходами» [Adams 1973, p. 135]. Основоскладання може відбуватися в результаті дії таких продуктивних процесів: лексикалізація словосполучення зі зміною порядку розташування його компонентів, а також їх деформацією і морфологізацією; інтеграція словосполучення у складне слово із збереженням лінійного розташування компонентів [Квеселевич 1985, с. 62; Беляєва 1974, с. 36]. Цей спосіб творення нових термінів може бути переданий формулою «основа слова + основа слова», внаслідок чого утворюється складний (багатокомпонентний) термін.

Останнім із морфологічних способів творення термінів є аббревіація. Інтенсивне входження в ужиток аббревіатур зумовлене передусім позамовними чинниками. Поява значної кількості складних синтаксичних структур на позначення певних понять дещо перевантажує мову, робить її менш гнучкою, незручною для спілкування. До того ж, деякі номінації настільки громіздкі, що ними дуже важко користуватися [Стишов 2003, с. 153]. У зв'язку із цим у сучасній мові й діють інтралінгвальні чинники, найважливішими з яких є закон економії мовної енергії, мовних засобів.

Суть аббревіаційного способу творення термінів полягає в тому, що внаслідок скорочення (аббревіації) терміна-словосполучення утворюється слово-аббревіатура, яке набуває граматичних ознак іменника. Особливістю аббревіатур є їхнє паралельне існування із термінами-словосполученнями, а також те, що вони виникають вслід за повним найменуванням [Плющ 1969,

с. 33–34]. Появу нового типу термінів, аббревіатур, пояснюється удосконаленням і збагаченням системи словотворення попередніх епох мови.

Терміни-аббревіатури умовно можна поділити на: часткові, утворені складанням частин усіх слів, що входять до базового словосполучення; складання частини одного твірного слова й цілого другого твірного слова [Туровська 2009, с. 51]. Характерною особливістю частково скорочених аббревіатур (контрактур) є скорочення одного чи кількох компонентів твірної синтаксичної структури (базового словосполучення), за умови обов'язкового збереження одного повного слова [Стишов 2003, с. 154]. Саме збереження одного повного слова сприяє більшій прозорості внутрішньої форми аббревіатури, полегшує її розуміння та сприйняття слухачами й читачами, активізує процес входження цих одиниць до терміносистеми.

Структура частково скорочених слів свідчить про їх проміжний характер між аббревіацією й основоскладанням. Надзвичайно продуктивними є універбати – лексеми, що виникли на базі словосполучення, стисненням його компонентів внаслідок поєднання усіченого слова – означення та повного слова – означуваного [Туровська 2009, с. 51]. Компресивний словотвір широко використовують у науково-технічній термінології тому, що він сприяє економії мовних засобів, а також завдяки своїй короткості.

Отже, морфологічний спосіб термінотворення представлений наступними типами, такими як суфіксальний, префіксальний, префіксально-суфіксальний, складання основ та аббревіацією і на думку багатьох лінгвістів є найбільш продуктивним способом творення термінолексики.

Визначивши морфологічний спосіб творення термінолексики, перейдемо до наступного способу творення термінів – синтаксичного. Вживання синтаксичного способу термінотворення пояснюється, з одного боку, лексичною природою терміна, з другого боку, його функціональним призначенням [Онипко 1983, с. 135; Піотровський 2004, с. 27]. Синтаксичне термінотворення передбачає наявність у терміносистемі двох, трьох,

чотирьох і п'ятикомпонентних словосполучень, які складаються з основного компонента, іменника, та атрибутивного, тобто визначального елемента.

Синтаксичний спосіб відрізняється від способів складання тим, що, при основоскладанні використовується складання не слів, а основ, які до того ж можуть усікатися, і додатково застосовується інтерфіксація або суфіксація, а при зрощенні в одне слово сполучаються два цілих слова, причому без використання інтерфіксів та суфіксів [Горпинич 1998, с. 128]. За характером словотвірної бази це зрощення подібне до основоскладання, тому їх потрібно відрізняти.

Існує ряд класифікаційних підходів до аналізу багатоконпонентних термінологічних поєднань, які можна знайти в роботах лінгвістів-термінологів, що досліджують питання термінотворення. Це класифікація багатоконпонентних термінологічних поєднань по типу структурної організації, внутрішніх синтаксичних зв'язків, по ступеню суцільності елементів, їх активності усередині терміносполучення. Зіставлення структурної організації багатоконпонентних термінологічних поєднань дозволило виділити найпродуктивніші моделі.

Структури N + N та Adj + N для двоконпонентних поєднань, N + N + N та Adj + N + N для трьохконпонентних і N + N + N + N для чотирьохконпонентних поєднань є найпоширенішими і стійкими у системі термінотворення англійської мови [Арнольд 1959, с. 124; Кубрякова 1965, с. 19; Смирницький 1956, с. 65]. Отже, на відміну від морфологічного способу творення, синтаксичний представлений лише одним типом термінотворення – зрощенням і на думку багатьох лінгвістів є менш продуктивним способом творення термінолексики, ніж перший.

Відмінною рисою конверсії на сучасному етапі є все більш активна участь в цьому процесі двоморфемних, складних слів, навіть словосполучень. Спостереження показують, що в багатьох випадках виникнення нового складного слова або словосполучення означає, що незабаром з'явиться і

відповідне дієслово, конвертоване від цього неологізму [Зацний 1999, с. 14–17]. Отже, морфолого-синтаксичний спосіб творення, на думку багатьох вчених є також менш продуктивним ніж морфологічний, але він активно використовується тоді, коли необхідно утворити новий термін іншої частини мови.

Дослідивши майже всі способи творення термінів, перейдемо до останнього, але не менш важливого способу – семантичного. Термінотворення на семантичному рівні пов'язане з переосмисленням загальноживаних одиниць на позначення спеціальних понять і є результатом розвитку семантичної структури слова. Вибір за основу порівняння ознаки денотату, номінованої прямим значенням відповідного загальноживаного слова, передбачає осмислення характеру зв'язку між предметами чи явищами позамовної дійсності. Яскравість, образність, наочність вербальної ознаки, обраної суб'єктом номінації, складає основу семантичного механізму формування термінологічного значення [Карпенко 1992, с. 5]. При цьому, як показують спостереження, слово з порівняно простою семантичною структурою має більше шансів стати терміном.

При семантичному способі термінотворення звукова оболонка твірного слова залишається незмінною, набуває нового значення і стає похідним. При цьому способі не застосовуються спеціальні словотворчі засоби, а формантом є зміна семантики. Похідне слово з'являється семантичним шляхом – через розщеплення багатозначного слова і поступове утворення омонімів [Виноградов 1977, с. 175; Шанский 1968, с. 255]. Основною перевагою цього способу термінотворення щодо інших способів є те, що терміни, утворені ним, короткі та легко запам'ятовуються.

Наявність у мовній системі типових, регулярних і закономірних мотиваційних зв'язків дає можливість виділити такі різновиди семантичного способу словотвору, як дериваційна метафора і дериваційна метонімія.

Вживання метафоричних назв у термінології є дуже активним, але далі ця лексика не розростається. Більшість цих переносних найменувань було утворено в далекому минулому [Лотте 1961, с. 55–56]. Використання слів у переносному значенні в термінології дає можливість краще запам'ятати терміни і тому вони легше фіксуються у суспільстві.

Отже, дослідивши останній тип творення термінів – семантичний, можна сказати, що на думку багатьох лінгвістів він є найменш продуктивним, оскільки він менш здатний задовольняти вимоги словотвірної системи термінологічних рядів через розширення семантичної структури мовних одиниць за рахунок омонімічних значень. Рівень розвитку сучасної науки і техніки висуває суто наукові ознаки побудови найменувань із певними класифікаційними ознаками.

1.5 Семантичні особливості термінів

Розвиток термінології є невід'ємним від розвитку загальноживаної лексики, що передбачає постійний процес унормування словесних фондів, уточнення їх значень і розподіл на активний і пасивний лексичні запаси. Рівень парадигматичних відношень передбачає наявність таких найсуттєвіших ознак системної організації термінів, як термінологічна полісемія, омонімія, антонімія, синонімія тощо, з'ясування яких передбачає зіставний, якісний і кількісний прийоми аналізу та належить до найскладніших і найменш досліджених аспектів [Даниленко 1977, с. 65; Петров 2005, с. 126]. Зупинимося докладніше на питаннях термінологічної полісемії, омонімії, синонімії, антонімії, бо саме ці відношення між термінами є визначальними в їх системній організації.

Першим семантичним явищем, яке ми проаналізуємо є *полісемія*. Серед тих явищ, які характеризують «ідеальний» термін, однозначність становиться на перше місце. Тому, перш за все виникає питання, чому полісемія досить часте явище у термінології. Для того, щоб розібратися в цьому питанні, нам спочатку необхідно дати визначення полісемії. Під полісемією (багатозначністю) прийнято розуміти наявність у одного і того ж слова кількох пов'язаних між собою значень, що зазвичай виникають в результаті видозміни і розвитку первісного значення цього слова [Головин, Кобрин 1987, с. 48]. Полісемія є одним з факторів, що ускладнюють комунікацію.

Наступний семантичний аспект англійської термінології, який на думку багатьох лінгвістів є розгалуженістю полісемії, коли одна й та ж одиниця є конструктивним членом декількох терміносистем певної мови. Це явище називається *омонімією*, яка представляє собою семантичне відношення внутрішньо не пов'язаних (немотивованих) значень, що виражаються формально схожими знаками (лексемами) та які розрізняються у тексті завдяки контекстуальному оточенню [Новиков 1982, с. 209; Реформатский 1986, с. 112]. Омонімія в багатьох випадках є «логічним продовженням» полісемії та дуже часто в конкретних проявах важко піддається чіткій кваліфікації.

Існує декілька джерел омонімії: розмежування двох або декількох значень багатозначного слова; зміна слів, які раніше звучали по-різному; запозичення з різних джерел, кальки, переклади [Суперанская 2012, с. 45]. У термінології омонімія має свої відмінні особливості порівняно з омонімією в лексиці літературної мови.

Явище термінологічної омонімії, на думку К. В. Авербуха, породжується у більшості випадків трьома факторами: 1) наявністю у різних, достатньо понятійно віддалених одна від одної терміносистемах, (однакових за написанням) одиниць номінації, семантика яких абсолютно різна, а мотивованість тотожності їх знаків або зовсім відсутня, або втрачена у

процесі тривалого функціонування у різних сферах; 2) метафоричним вживанням того чи іншого терміна чи загальномовного слова в іншій спеціальній підмові, що супроводжується входженням цієї лексичної одиниці в іншу терміносистему; 3) наявністю у того чи іншого складного, багатоаспектного об'єкта ідентичних найменувань, що позначають у кожній спеціальній підмові різні поняття залежно від того, під кутом зору якої з професій розглядається ця реальія [Авербух 1986, с. 39].

Для термінів-омонімів вважаються обов'язковими дві ознаки: наявність у термінів різних, не пов'язаних одна з одною дефініцій; використання співзвучних термінів у різних термінологічних системах. На цій підставі, виділяють два основні типи термінів-омонімів: міжнаукові (міждисциплінарні, міжгалузеві) і міжсистемні (лексичні омоніми) [Новиков 1982, с. 211; Даниленко 1977, с. 71]. Специфіка виявлення загальномовного процесу омонімії в термінологічній лексиці полягає в тому, що в цьому пласті вона представлена в основному так званою міжнауковою (міждисциплінарною, міжгалузєвою) омонімією термінів, коли одне й те саме матеріальне вираження, один і той же фонетичний комплекс співвідноситься з одним і тим же об'єктом дійсності, але наповнюється різним змістом, оскільки цей об'єкт виступає як предмет вивчення різних наук [Реформатский 1986, с. 188]. Омнімію в межах термінологічної лексики можна охарактеризувати як міжсистемне явище різних слів як системних одиниць різних функціональних систем мови і як міжнаукову омонімію (омонімія різних термінів як приналежності терміносистемам різних субмов) [Даниленко 1977, с. 70]. В межах окремої галузевої термінології омонімія як результат семантичного розвитку слова не розвивається.

Міжгалузєві омоніми – це терміни однієї галузі знання, які піддалися переосмисленню та увійшли в терміносистему іншої науки. Для міжгалузєвої омонімії характерні, принаймні, дві обов'язкові ознаки: за термінами повинні бути закріплені різні дефініції й ці терміни функціонують у різних

термінологічних системах. Більшість вчених вважає, що в основному співіснування міжгалузевих омонімів стало можливим через їх утворення від латинського кореня [Іванишин 1996, с. 42]. У мові науки і техніки особливо поширена міжгалужева омонімія термінів через те, що у терміносистемах різних галузей науки і техніки широко застосовується так зване семантичне словотворення, коли існуючій формі слова приписується те чи інше значення.

Міжсистемну термінологію складають терміни, які утворені від загальнолітературних слів і є омонімами по відношенню до них. В. П. Даниленко називає цей вид «лексичною омонімією» й підкреслює, що таких термінів багато в різних терміносистемах [Даниленко 1977, с. 72]. Отже, традиційно виділяються два основні типи термінів-омонімів: міжгалузеві й міжсистемні.

Наступним та не менш обов'язковим для аналізу семантичним явищем в рамках термінолексики є антонімія. До цього часу дискусійним є питання про те, який зміст слід вкладати в поняття «антонімія» і які пари слів слід кваліфікувати як антоніми. У кожній термінологічній системі антоніми творять елементарні мікрополя, в межах яких реалізуються відношення протилежності як однієї з суттєвих ознак системності термінології. Поняття завжди виникають парами. Кожне з понять містить свою протилежність, що ґрунтується на відмінності всередині одного й того ж явища (властивості, стану, якості тощо) [Головин, Кобрин 1987, с. 58]. Протилежність, контрастність понять, якими оперує наука, знаходять своє відображення в антонімії.

На думку деяких лінгвістів, терміни-антоніми характеризуються цілком визначеними парадигматичними властивостями: фронтальною протилежністю і розрізненням за диференційною ознакою, тісно пов'язаною з її основною дефінітивною функцією [Даниленко 1977, с. 79]. Щодо питання наявності антонімів у термінологічних системах думки вчених

розходяться. Так, Л. А. Новиков заперечує існування антонімічних відношень між термінами. В. П. Даниленко вважає, що явище антонімії у загальнолітературній мові та мові науки мають багато спільного і суттєво не відрізняються одне від одного. Вчений стверджує: «Явище антонімії, яке полягає в існуванні слів протилежного значення, в термінології репрезентоване чи не ширше, як у загальнолітературній мові» [Новиков 1982, с. 218; Даниленко 1977, с. 80]. На погляд багатьох лінгвістів, антонімія є однією з найважливіших системоутворюючих категорій лексики взагалі і властива термінології зокрема.

Звичайно, розглядати антонімію термінів без урахування її екстралінгвістичної мотивації неможливо, однак треба враховувати, по-перше, різне вираження понять у конкретних мовах; по-друге, живий зв'язок компонентів природно сформованих систем із загальною лексикою [Панько, Кочан, Мацюк 1994, с. 97].

Антонімія у термінології має загальні і часткові форми реалізації, зумовлені якісно багатогранними відношеннями протилежності між науковими поняттями. Дотримуємося поглядів Д. Н. Шмельова на зв'язок антонімії з поляризацією певного семантичного простору, на появу в одиницях лексики деяких ознак антонімічності, які не є справжніми антонімами, однак є ними за суттю відображення поляризації понять [Lietchik, Shelov 2004, с. 24]. Осмислення антонімії у термінологічній сфері як одного із регулярних принципів найменування понять із протилежним змістом дає змогу точніше визначити місце терміна в конкретній термінологічній системі у його зв'язках і взаємозалежностях від інших її компонентів, включаючи і процес входження інновацій.

Виділяють наступну класифікацію антонімів: із семантичного погляду, за типом протиставлення виділяють градуальні, комплементарні, векторні, координатні; з формально-структурного поділяються на різнокореневі і

спільнокореневі [Булаховский 1954; Лайонз 1978; Goursky 1975]. Зупинимося детальніше на кожному з вищевказаних типів.

Першою є семантична класифікація, яка включає в себе градуальні (або контрарні) антоніми, які позначають два діаметрально протилежні (за мірою або ступенем вияву) видові поняття певного родового поняття, який характеризується можливістю ступеневого зростання або спаду. Клас комплементарних антонімів охоплює пари слів на позначення двох взаємодоповнювальних видових понять, що разом становлять певне родове поняття без проміжних ланок. Для антонімів цього виду заперечення одного з антонімів є одночасно й ствердженням другого. До векторних антонімів належать слова, що позначають протилежно спрямовані або взаємозворотні дії, явища, ознаки, напрями, відношення тощо. Координатні антоніми позначають дві протилежні точки певного просторового або часового відрізка, а також суміжні з цими полюсами поняття [Goursky 1975; Лайонз 1978].

Отже, в основу виділення термінів-антонімів англійської мови покладено ознаку семантичної поляризації, яка діє в межах спільного семантичного поля та відповідає таким типам опозицій, як градуальність – неградуальність ознаки, спрямованість – неспрямованість дії чи ознаки, відповідність одному явищу чи процесу – відповідність різним денотатам.

Наступною класифікацією антонімів є формально-структурна класифікація, тобто за характером співвідношення коренів антонімічних лексем. Згідно неї антоніми поділяються на різнокореневі (лексичні) та спільнокореневі (словотвірні). У різнокореневих антонімах вираження заперечення є формально немаркованим та протилежність значень реалізується шляхом смислового протиставлення коренів [Булаховский 1954, с. 39]. Спільнокореневі терміни – антоніми визначаються термінозв'язками, як ті, що можуть надавати лексемам протилежного змісту, тобто утворювати антонімічні пари. Виникнення антонімічних відношень між частинами цих

пар можливе за умови, коли префікс не просто заперечує значення слова, а надає йому нового значення [Lietchik, Shelov 2004, p. 45].

На думку деяких вчених, поява синонімії у термінології зумовлена лінгвістичними і екстралінгвістичними факторами. До них належать: 1) постійний розвиток наук, що супроводжується появою нових понять та бажанням дати кожному поняттю найточнішу номінацію; 2) неуніфікованість деяких термінологічних систем; 3) наявність застарілих назв, які функціонують паралельно з новими; 4) паралельне вживання запозиченого і автохтонного термінів; 5) надання переваги коротким формам, зручним для спілкування та ведення документації, що породжує синонімію різних структурних рівнів [Даниленко 1991; Кочан 1992; Головин, Кобрин 1987]. У процесі роботи з термінологією дуже часто виникають проблеми з вибором одного терміна з двох або кількох можливих відповідників. Специфіка галузі і загальні вимоги до терміна визначають, якому термінові віддати перевагу. Вибраний термін повинен найточніше, найповніше характеризувати поняття, адже він, крім номінативної, виконує ще й дефінітивну функцію.

Таким чином, підсумовуючи все вищенаведене, ми можемо зробити висновок, що полісемія та її міжсистемне і міжгалузеве розгалуження – омонімія термінів – це звичайний прояв природних законів розвитку лексики. З ними можна боротися, їх можна стримувати, але вони все одно будуть існувати в термінології як складовій частині лексики загальнолітературної мови.

Наступне семантичне явище в термінології, таке як антонімія, може сприяти впорядкуванню та систематизації термінології: антонімія як таксономічний елемент, оснований на бінарному принципі сегментації фахового семантичного простору, вносить свій елемент системності у спеціальну лексику.

Незважаючи на одну з найголовніших вимог до термінів – не використовувати синоніми в одній терміносистемі, синонімія властива

науково-технічній термінології. Вона виявляється на різних рівнях – словотвірному, синтаксичному й навіть стилістичному. Аналізуючи явище синонімії в термінології, не варто різко протиставляти її синонімії в літературній мові загалом, адже термінолексика – це прошарок лексики літературної мови, якій притаманні ті самі ознаки, а тому варто вести мову про синонімію в термінології не лише як про негативне явище, але і як про невід’ємну ознаку термінології та мови взагалі.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ СЕРІАЛУ SUITS

2.1. Особливості відтворення термінів в українськомовному перекладі серіалу Suits

Проблеми перекладу термінів в аспекті кінотексту недостатньо вивчені з точки зору наявності теоретичного матеріалу в даній галузі, проте в окремих роботах зустрічаються вказівки на допустимість вживання спеціальної лексики (у тому числі термінології, в цілому, і юридичної термінології, зокрема) в кінотексті.

У деяких роботах все ж таки так чи інакше згадується проблема перекладу термінів у кінотексті, до того ж у цих роботах вказується необхідність звертатися до спрощення під час перекладу. Даний факт, перш за все, обумовлений орієнтацією перекладу на цільову аудиторію, яка в більшості випадків має лише загальне неглибоке уявлення про ту чи іншу професійну сферу діяльності, що дозволяє кіноперекладачеві використовувати функціональні аналоги, більш зрозумілі глядачеві в країні перекладаючої мови, або спрощувати за допомогою генералізації складні терміни, маловідомі в країні мови, що перекладає і потребують детального перекладу-пояснення.

Утворення неологізмів, а також транскрипція та транслітерація видаються дослідникам недоцільними через те, що перекладені даним чином терміни можуть бути незрозумілі глядачеві, а тому такі прийоми як приблизний або контекстуальний переклад є доречнішими, у зв'язку з тим, що дозволяють глядачеві швидше осмислити суть діалогу. Також, виправданими стають такі прийоми як опущення і нейтральні заміни.

Термінологію в галузі права можна розділити на кілька категорій:

1. Юридичні професії та інститути (legal professions and institutions): detective (детектив), colonel (полковник), court of law (Суд, що діє за нормами статутного та загального права), government (уряд), judge (суддя), jury (колегія присяжних) засідателів), medical examiner (судмедексперт).

2. Терміни, що називають порушників закону (lawbreakers): accessory after the fact (співучасник, помічник у приховуванні злочину), blackmailer (шантажист), criminal (злочинець), guilty (обвинувачений), household tyrant (домашній тиран), murderer (, murderess (вбивця (про жінку)).

3. Терміни, що характеризують інших учасників детективу (other participants of the story): innocent (невинний), suspect (підозрюваний), victim (жертва), witness (свідок).

4. Термінологія, що характеризує проведення розслідування (terminology of the investigation), може включати такі групи:

а) терміни, що визначають мотив злочину (motive): hate (об'єкт ненависті), legacy (спадщина), life interest (довічна рента), will (заповіт);

б) терміни, що називають знаряддя скоєння злочину (terminology of the instruments of crime): drug (медикамент), murder plan (план вбивства), poison (отрута), hypodermic syringe шприц для підшкірних ін'єкцій), overdose (надмірна доза);

в) Терміни, що називають види доказів (terminology of the types of evidence): actual evidence (фактичні докази), admissible proof (допустимі докази), alibi (алібі), argument (виклад доказів), autopsy (аутопсія (патологоанатомічний або судово-медичний) розтин трупа)), evidence (докази), expert opinion (висновком експерта), fingerprints (відбитки пальців), inconclusive evidence (спірні докази), motive (мотив злочину), proof (доказ), significant facts (істотні факти), testimony показання свідка).

5. Терміни, що визначають вид злочину (terminology connected with the crimes): attempt (замах), commit a murder (вчинити вбивство), commit a crime

(вчинити злочин), counterfeit (контрафакт, фальсифікація), deed (угода), deliberate intent (навмисний характер), deliberate murder (навмисне вбивство), domestic tyranny (домашня тиранія, домобуд), homicidal mania (манія вбивства), kidnap (викрадення людини з метою викупу), suicide (самовбивство), theft (крадіжка), torture (катування), violence (згвалтування), accusation (обвинувачення), cross-examine (перехресний допит), conviction (рішення суду у бік обвинувачення), order an inquiry (наказ для проведення розслідування), verdict (вирок у справі), serve a prison sentence (відбувати ув'язнення), testify (давати свідчення).

Проаналізувавши детективний роман можна зробити висновок, що навіть перекладач художніх творів повинен бути знайомий з термінологією, а також із принципами створення сучасної термінології та роботи з нею. Ці знання необхідні для правильного розуміння оригінального тексту.

Юридичні терміни характеризуються багатозначністю, та також контекстуальною обумовленістю. Цей фактор значно ускладнює переклад. У тому випадку, коли існує декілька варіантів перекладу, важливо вибрати найбільш адекватний у конкретному випадку варіант перекладу, що не завжди є легко через відсутність співпадіння в термінологіях.

Цікавим семантичним явищем термінолексики, яке підлягає вивченню у нашій роботі є синонімія. У загальнолітературній мові синоніми вважаються однією з найважливіших системоформуючих категорій. У рамках термінолексики їх роль значно менша, і синонімія тут проявляється скоріше частково ніж повністю [Головин, Кобрин 1987, с. 56]. Під синонімією у загальнолітературній лексиці прийнято розуміти співпадіння за основним значенням слів, морфем, конструкцій, фразеологічних одиниць [Даниленко 1977, с. 73]. При цьому наголошується, що синоніми: виражають одне поняття; різняться відтінками значення, або стилістичним забарвленням, або і тим і іншим; здатні до взаємозамінюваності у контексті.

Синонімію в термінолексичі традиційно вважають явищем негативним і надлишковим. Така оцінка пов'язана з однією із найважливіших ознак терміна, яка передбачає відсутність у терміна синонімів [Панько, Кочан, Мацюк 1994; Стернин 1979]. Це цілком закономірно, адже термінологічна лексика найбільше прагне до точності, щоб кожне спеціальне поняття називалося лише одним терміном.

Деякі вчені, такі як В. П. Даниленко, О. С. Ахманова вважають, що термінологічні синоніми дуже корисні, бо кожен по-різному розкриває зміст поняття. Тому поряд із загальновизнаною тезою про небажаність синонімів для термінології вже традиційною стала теза про синонімію як невід'ємну ознаку термінолексики [Турчин 2004, с. 67]. Але, визнаючи наявність синонімів у термінології, мовознавці все ж таки по-різному трактують це явище і дають йому різні назви.

Існує твердження, що про синонімію в термінології варто вести мову не як про логічне, а суто лінгвістичне явище, адже її сенс полягає не в збігу об'єктів номінації, а в ідентичності семантики найменувань. В. П. Даниленко у своїх працях відзначає, що особливість термінів-синонімів полягає в тому, що вони порівняно із синонімами загальнолітературної мови мають зовсім іншу природу та інші функції [Даниленко 1977, с. 79]. Тобто особливістю синонімних термінів є те, що вони називають те саме поняття, не мають суттєвих відмінностей у значенні і вживаються як взаємозамінні.

Перекладом одного серіалу часто можуть займатися відразу кілька студій (іноді непрофесійних), що в результаті призводить до появи декількох варіантів назв. Так, найбільш відомі назви телесеріалу *Suits* в Україні — це «Форс-мажори» й «Костюми». Матеріалом для нашого дослідження слугував закадровий україномовний переклад. Цікавим з точки зору перекладознавства є аналіз запропонованих українськомовних варіантів перекладу назви серіалу.

У першу чергу, звертаємо увагу на те, як у тому чи іншому варіанті передано значення слова *suit*. Серед значень цього слова словник поряд із першим визначенням (*a set of clothes made of the same material, usually including a jacket with trousers or a skirt* (українське значення слова — «костюм»)) дає таке визначення, що є скороченням від повного іменника *lawsuit: a problem or complaint that a person or company brings to a court of law to be settled* (еквівалент в українській мові — «судовий позов»). [UD].

У такий спосіб, в англomовній назві телесеріалу спостерігається гра слів: представники елітних юридичних фірм в Америці змушені відповідати іміджу компанії й носити дорогі костюми, мати охайний зовнішній вигляд (що відповідає першому лексичному значенню слова *suit* — «костюм»); крім того, захист юридичної або фізичної особи, щодо якої було подано судовий позов, входить до кола обов'язків адвоката (що прямо пов'язане з другим лексичним значенням *suit* — «судовий позов»).

Термінологічні синоніми не виконують стилістичної функції й не мають додаткових значень. Між ними не існує тих відношень, які організують синонімічний ряд, зокрема емоційно-експресивних, стилістичних і конотативних опозицій. Протиставлення термінів-синонімів нейтралізується в тотожності, бо вони не співвідносяться між собою, а стосуються безпосередньо позначуваного об'єкта. За ступенем тотожності семного складу, мовознавцями виділяються наступні види термінологічних синонімів, як абсолютні (чи повні) та відносні (неповні або часткові) [Толикіна 1970, с. 57]. Далі ми зупинимося докладніше на кожному з вищевказаних типів синонімів.

Першим є явище абсолютної синонімії. Більшість вчених також називає дане явище термінологічною дублетністю. Абсолютними є терміни-синоніми, семантика яких ідентична і які взаємозамінні в будь-якому контексті [Лейчик 1973, с. 103]. Більшість мовознавців вважають, що в термінології функціують лише абсолютні синоніми, які ще називають

дублетами або еквівалентами. Характерною рисою термінних дублетів є те, що вони співвідносяться з тим самим об'єктом, мають спільний денотат і не мають жодних семантичних відмінностей [Даниленко 1977; Кочан 1992; Толикіна 1970]. Крім того, ці назви можуть різнитися семантикою словотворчих елементів, етимологією, ступенем сучасності та особливостями функціонування.

Другим типом синонімів є відносні синоніми. Це терміни, для яких характерний частковий збіг словникових дефініцій, тобто неповний збіг компонентного складу денотативних значень. Особливе семантичне явище співпадання значень терміна і його дефініції можна назвати дефініційною омонімією [Головин, Кобрин 1987, с. 57]. Отже, при данному семантичному явищу, термін не тільки виражає поняття, але і поняття виражено визначенням терміна.

Гра слів, безсумнівно, представляє одну з найбільш важко вирішуваних перекладацьких проблем. В обох варіантах назви телесеріалу українською мовою перекладачі відмовилися від дослівного перекладу на користь більш яскравих назв. У першому варіанті «Форс-мажори» ми спостерігаємо переклад за допомогою модуляції, у якому з'являється гра слів, що ґрунтується на поєднанні вираження «форс-мажорні обставини», що позначає назву одного з пунктів юридичного договору, і жаргонізму «мажори» (в цьому випадку енергійні й розумні молоді люди, які успішно роблять кар'єру).

У такому випадку зберігається приналежність назви до юридичної сфери, а лексичний відтінок успішності передається через використання жаргонізмів. У другому варіанті перекладу - «Костюми» - перекладач вибрав наявний перекладацький еквівалент, що відповідає першому лексичному значенню слова *suit*. *Suit* — 1) костюм; 2) судовий розгляда (мовна гра у назві серіала)

Як в англомовній, так і в україномовній культурі, образ успішного адвоката пов'язаний із дорогим строгим і елегантним костюмом, і перше значення англійського слова *suit* відображено в цій назві за допомогою стилістичного прийому, синекдохи - «костюми». Однак такий компонент значення варіанту «Костюми» в оригінальній назві не присутній, у зв'язку з чим, на нашу думку, перший варіант «Форс-мажори» є виграшним, оскільки він більш точний і спроможний залучити більшу кількість потенційних телеглядачів. Один з героїв навіть вказує, що його костюм коштує 1200 доларів.

Серіал *Suits* має юридичну спрямованість, тому природною є наявність юридичних термінів у мові героїв. Крім того, клієнтами головних героїв є великі компанії, які часто ведуть економічну діяльність, у зв'язку з чим перекладачеві доводиться стикатися з передачею й економічної термінології.

Складність перекладу юридичної термінології з англійської мови на українську здебільшого полягає в тому, що юридичні системи різних країн можуть суттєво відрізнятися, що є причиною виникнення значних перекладацьких лакун. Ці проблеми визначаються відмінностями в значеннях одиниць двох мов, в їх функціонуванні труднощі беруть свої коріння в розбіжності картин світу, оскільки розвиток відносин між людьми веде до появи нових понять, до того ж змінюються і самі люди, їх світосприйняття.

В даному процесі встановлення чітких законів, в нашому випадку, методів перекладу юридичної термінології, неможливо, так як мова як система з часом зазнає певних змін. Юридичні терміни, зрозуміло, займають значне місце у серіалі *Suits*, а тому їхній переклад представляє велику цікавість для нашого дослідження.

Переклад термінів здебільшого не викликає складнощів для відтворення, адже більшість термінів мають повні еквіваленти в українській мові. Перекладачу потрібно лише володіти навичками роботи з відповідними лексикографічними джерелами.

У дослідженнях, присвячених питанням перекладу термінологічних одиниць, зазначається, що найбільш важливими і актуальними є дві групи термінологічних проблем перекладу юридичної літератури, а саме: проблема використання спеціальної лексики як елемента розподілу змісту в перекладних текстах та проблема підбору відповідностей іншомовним термінам в процесі перекладу. Однак, деяким термінам повного відповідника не має. У цих випадках перекладач використовує прийоми калькування, транскрипції, генералізації, або ж навіть вилучення в залежності від контексту ситуації.

Оскільки в нашому дослідженні ми розглядаємо переклад серіалу, то будемо аналізувати будуть виступати комунікативні акти, представлені у вигляді кіно-діалогів, їхніх фрагментів або окремих висловлювань. Розглянемо переклад наступних прикладів:

– There are *clear signs*, even you lot couldn't miss them. [Sublikescript].

В англomовній системі права для терміна *улики* існують наступні наступні позначення: *evidence of crime; evidence of criminality; evidence of guilt; piece of evidence; pieces of evidence; evidence for the prosecution; incriminating evidence*. Тому перекладач використав слово докази:

– Це *явні докази*...[СКФ].

– *They're giving me an ASBO!* [Sublikescript].

Абревіатура *ASBO* може перекладатися:

anti-social behaviour order: a civil order made against a persistently anti-social individual which restricts his other activities or movements, a breach of which results in criminal charges.

Перекладач переклав:

Мене звинувачують в *антисоціалній поведінці*. [СКФ].

– *There's a hearing on my subroena.* [Sublikescript].

За моєю повісткою назначено слухання.

Визначення терміна *subroena*:

an order of the court for a witness to appear at a particular time and place to testify and/or produce documents in the control of the witness (if a "subpoena duces tecum"). A subpoena is used to obtain testimony from a witness at both depositions (testimony under oath taken outside of court) and at trial. The procedure to get a subpoena issued is basically to apply to the court with a brief written declaration of the need for the testimony or documents. Such subpoenas are usually issued automatically by the court clerk, but must be served personally on the party being summoned. Failure to appear as required by the subpoena can be punished as contempt of court if it appears the absence was intentional or without cause [UD].

В українській мові повістка в суд може бути не тільки для свідка, а й для тих, хто скоїв правопорушення.

– *But Stensland already presented it to the board [Sublikescript].*

– *Right, but Stensland isn't CEO. [Sublikescript].*

– Рада вже бачила угоду. [СКФ].

– Так, але Стенсленд не **гендиректор**.

– *I wrote those bylaws myself. He's CEO.*

– Я написав ті норми. Він – гендиректор.

Тут використовується термін близький за значенням.

У цих прикладах наявні такі юридичні терміни як: *signs*, що не є суто юридичним, значення юридичного він набуває в контексті, *subpoena*, який має різне значення в порівнюваних мовах, термін *CEO*, який вживається не тільки в юридичних фірмах.

Можемо зробити висновок, що загальні терміни – терміни, які можна охарактеризувати тим, що вони вживаються в номінативному сенсі. Ми повинні пам'ятати, що в законах вирази і слова, які відносяться до загальновідомих, можуть мати значення, яке відрізняється від загальновідомого. Наприклад, слово *agreement* має шість значень:

1. *the act of agreeing*; 2. *a settlement, esp one that is legally enforceable; covenant; treaty*; 3. *a contract or document containing such a settlement*; 4. *the state of being of the same opinion; concord; harmony*; 5. *the state of being similar or consistent; correspondence; conformity*; 6. (Grammar) *grammar* Also called: *concord* *the determination of the inflectional form of one word by some grammatical feature, such as number or gender, of another word, esp one in the same sentence.* [UD].

У випадку відсутності еквівалента терміна перекладач використовує транслітерацію або транскрибування, наприклад:

*...not exactly **Fort Knox***

– Це ж не Форт Нокс.

Перекладач мусив пояснити, що таке **Форт Нокс**, який є військовою базою США, де зберігається золотий запас США.

Семантичне калькування іноземного терміна або словосполучення: *null and void* – недійсний (договір).

Дискриптивний або описовий переклад:

– *I've actually passed **the bar**.* [Sublikescript].

– Я здав екзамен у колеґії адвокатів. [СКФ].

Без контексту такий приклад складно зрозуміти, бо слово *bar* належить до загальноповсякденної лексики.

Проблемою для перекладача може стати мовна гра, наприклад:

He's our best closer. [Sublikescript].

Він найкращий у закритті угод. [СКФ].

Closer, huh? Baseball? Attorney. I close situations.

Бейсбол? Адвокат, я закриваю угоди.

Перекладач випустив слово *Closer*, що є назвою гравця в бейсболі, тому сенс частково втрачено. З іншого боку, назва гравця нічого б не сказала українському глядачу. Продовжуючи цю тему, юрист жаліється, що його примушують здійснювати інше:

Instead of watching the deal close, I get to file the patent.

[Subslikescript].

Таким чином, перший метод, який викоистовується для перекладу безеквівалентної юридичної термінології це транскрипція та транслітерація. Такі прийоми, як транскрипція та транслітерація часто вживаються якості компонентів комбінованого перекладу разом з калькуванням, семантичним перекладом або описовим перекладом.

Цікавим для нашого дослідження вважаємо аналіз перекладу професійної лексики, яка належить до безеквівалентної, оскільки передає юридичні реалії. Так, речення «*Pretty paralegal. Got it*» [Subslikescript] було перекладено українською як «Це та красуня-помічниця юриста. Зрозумів» [90].

Юридичний термін *paralegal* в англійській мові у Кембріджському словнику означає: *someone who works in a law company, or a company's legal department, and has some legal training, but does not have all the qualifications to be a lawyer* [UD], тобто це особа, яка належить до середнього юридичного персоналу, є юридичним працівником без диплома юриста.

Таким чином, необхідно вказати особливі характеристики юридичної термінології:

- 1) термінологічні дублети англійського та французького походження, наприклад: *null and void, aid and abet, bribery and corruption*;
- 2) Наявність термінів французького походження: *congress, constitution, legislature, parliament, president, representative verdict*;
- 3) Наявність латинських термінів: *alibi, bona fide, certiorari, habeas corpus, memorandum, ultra vires, veto*.

Також, існують розбіжності в юридичних терміносистемах британського та американського варіантів англійської мови.

2.2 Особливості відтворення термінів-жаргонізмів та стилістично забарвлених юридичних термінів в українськомовному перекладі серіалу *Suits*

Існує значна кількість полісемічних термінів в гуманітарних і природничих науках та техніці, де перш за все дуже широко представлені в термінології абстрактні віддієслівні іменники, які повинні означати процес або дію, тобто ті значення, які висловлюють дієслова. І дійсно, в якості первинного, основного значення цих термінів, як правило, виступає значення процесу. Але, ставши іменником, ці слова розвивають органічно властиві категорії дієслів, предметні значення яких логічно випливають із значення процесу, коли дія внутрішня перероджується в предмет [Богданова 1995, с. 4; Даниленко 1977, с. 66]. Це ймовірно і закономірно, якщо взяти до уваги, що значення слова визначається не тільки відповідністю його тому поняттю, яке виражається за допомогою цього слова, але і тим, що воно залежить від властивостей тієї частини мови, тієї граматичної категорії, до якої належить слово.

Деякі лінгвісти виділяють особливий вид багатозначності термінів – категоріальну багатозначність, яка полягає в тому, що зміст поняття складається з ознак, що належать одночасно декільком категоріям. Найчастіше це наголошується, коли між собою пов'язані властивість і розмір, процес і розмір, явище і розмір, процес і явище, тощо [Лотте 1968, с. 40]. Необхідно відзначити, що з категоріальною багатозначністю боротися важко, дуже часто навіть для встановлюваного терміна фіксується значення в двох або трьох категоріях.

У випадках, що охоплюють значні верстви термінологічної лексики, полісемія діє як прояв загальномовної закономірності, коли одна знакова форма (звукова чи графічна послідовність) здатна вмістити в себе цілу низку

змістів [Уфимцева 1968, с. 64]. Однак полісемія термінів не позбавляє можливості розуміти їх правильно. Зазвичай вказується, що термін не потребує контексту, оскільки він повинен бути зрозумілим без нього. Але це положення не можна абсолютизувати, тому що у термінології контекст є дуже важливою складовою, оскільки зміст терміна повністю розкривається тільки через його реальне функціонування, через даний «метасинтаксис» [Ахманова 1977, р. 8]. Більш за все це відноситься до тих розрядів термінів, яким властива так звана категоріальна багатозначність, реальний вихід для подолання якої завжди надає контекст або різне місце цих різних по суті термінів у класифікаційній системі.

Наступними термінами є терміни-жаргонізми та стилістично забарвлені юридичні терміни. Оскільки серіал є розважальним, вони вживаються достатньо часто та пов'язані з бізнес-сферою, юриспруденцією і особистими взаємовідносинами. Юридичний жаргон включає в себе слова, що стосуються бізнесу та юриспруденції. З бізнес-сфери в серіалі вживаються такі терміни-жаргонізми як наприклад:

Those files contain sensitive information [Sublikescript].

Ті документи включають конфіденційну інформацію.

Наш аналіз показує, що перекладач вдається до найрізноманітніших трансформацій. Слово *sensitive* замінюється на більш доцільне конфіденційний, а при перекладі терміну-жаргонізму *billables* перекладач використовує прийом генералізації.

So, I told him I'll cave on the billables [Sublikescript].

Я сказав, що згоден знизити оплату.

– *You got something for me?*

– *I redid your bad motion to dismiss on Colter* [Sublikescript].

– Є що-небудь для мене?

– Я переписав твоє погане клопотання по Колтеру.

При перекладі терміну-жаргонізму *debtholder* був використаний описовий переклад, що вважаємо цілком влучним, беручи до уваги контекст серії і також виконує стилістичну функцію:

You're the biggest debtholder, and if any of the others make a claim, it'll trigger bankruptcy [Sublikescript].

Ви найбільший утримувач боргових зобов'язань, і якщо ваші конкуренти заявлять свої претензії, банкрутство вступить у силу.

Юридичний жаргон включає в себе слова, що стосуються юридичного права, юридичних актів та норм:

He's a partner, and like he just said, he was the one who wanted to sever the noncompetes in the first place [Sublikescript].

Він партнер, і як він сказав, це він запропонував анулювати угоду про уникнення конкуренції.

They're bifurcating the firm because they want their buy-ins back. [Sublikescript]. Вони ділять фірму, щоб повернути свою частку капіталу [СКФ].

Термін-жаргонізм *buy-ins* був перекладений за допомогою перекладацької трансформації диференціації. Перекладач намагався спростити терміни, щоб глядачу легше сприймав сюжет.

Є терміни, які передають мовну гру, але, як ми вказували раніше, перекладачу не завжди вдається це передати:

...if you're *slicing up cadavers* – якщо ти анатомуєш мерця

I pickpocket him – я їх беру з його карману[СКФ].

Зі сфери безпосередньо юриспруденції використані такі слова як *class action, fraud, prison blue, blue team captain*

He told me that he had lost everyone in his life and then he told me he was a fraud [Sublikescript].

Він сказав, що позбувся всіх у своєму житті й зізнався, що він не юрист [СКФ].

Термін *fraud* було перекладено, застосовуючи повну заміну лексеми оригіналу, жертвуючи стилістикою тексту. Та ж ситуація спостерігається і у випадку із терміном-жаргонізмом *prison blue* – перекладач зберігає смисл терміну-жаргонізму, втім, жертвує стилістичним забарвленням, що призводить до нейтралізації. І далі вживається жаргонізм *blue team captain* у сенсі ватажка.

Nothing like prison blue to make you realize the clothes don't make the man [Sublikescript].

Тільки в тюремній роботі розумієш, що не одяг прикрашає людину [СКФ].

Також стилістично неокрашеним є наступний переклад:

He didn't pawn it off on you? No?– I mean, he didn't even want me to do it.

Він переклав це на вас? Ні? – Він навіть не хотів, щоб я це робив [90].

Ще одна група термінів-жаргонізмів, що трапляються у серіалі, належать до персональних взаємовідношень:

Stop dissing her behind her back. Show some respect! [Sublikescript].

Припини поливати її брудом поза очі. Прояви хоч трохи поваги! [СКФ].

Перекладач використав ідіому притаманну українській мові, але в англійській *dissing* позначає «говорити зневажливо».

She's blatantly very annoyed, everyone can see it apart from you [Sublikescript].

Вона явно дуже роздратована, всі це бачать, окрім тебе [СКФ].

Blatantly перекладатися як очевидне, тому перекладач змінив його на дуже, щоб не було повтору.

I had a smashing time on holiday, it was so much fun! [Sublikescript].

Канікули пройшли просто супер, було так весело! [СКФ].

Underneath that perfect suit and that perfect record is a coward ready to run from one of the biggest fights of his life [Sublikescript].

Під цим дорогим костюмом і бездоганим досьє знаходиться боягуз, що біжить від найважливішої битви [СКФ].

We need a papertrail tonight with notices of breach of contract [Sublikescript].

Потрібно написати вказівки про порушення контрактів [СКФ].

Приєм генералізації застосовано досить вдало, але гумористичний ефект втрачено. Унаслідок генералізації слово з вузьким значенням замінюється в перекладі на слово із ширшим значенням.

Також важливим фактором використання генералізації є обмежена кількість субтитрів, так перекладач не може компактно передати складне конкретне явище, яке не має однослівного відповідника, тому використовується генералізація, яка дає можливість зменшити знакове навантаження, але не зберігається ні смислове наповнення, ні стилістичне забарвлення терміну-жаргонізму.

Менш розвиненим ніж морфологічний та синтаксичний, але вельми продуктивним в сучасній англійській мові є спосіб морфолого-синтаксичний, тобто термінотворення без зміни основної форми вихідного слова або конверсія, при якому завжди мають місце як нова синтаксична сполучуваність, так і нова морфологічна характеристика, оскільки нове слово належить до іншої частини мови, ніж початкове [Смирницький 1956, с. 71]. Процеси конверсії виникають у певних синтаксичних умовах спонтанно, супроводжуються такими основними змінами: зміною лексичного значення; граматичних значень; синтаксичних функцій; структури слова [Ginzburg, Khidekel, Knyazeva, Sankin 1966, p. 127].

Цей спосіб має кілька різновидів: субстантивація – явище переходу слів з різних частин мови в іменники; ад’єктивація – перехід у прикметники; прономіналізація – вживання в ролі займенників; адвербіалізація – перехід у прислівники; нумералізація – перехід у числівники; інтер’єктивація – перехід у вигуки [Горпинич 1998, с. 124]. Активність конверсії значною мірою

підтримується саме неологізмами, які служать за «сировину» для цього процесу.

Have I come at a bad time? — Gerald, this is Harvey Specter. He's our best closer [Sublikescript].

— Я прийшов невчасно? — Джеральд, це Харві Спектер. Він наш найкращий по завершенню операцій [СКФ].

При перекладі терміну *record* використовується прийом диференціації, що вважаємо цілком вдалим перекладацьким рішенням. Цікавим для перекладу виявляється термін-жаргонізм *closer*, який не має точного еквівалента в українській мові.

У перекладі використовується описовий переклад, що ми вважаємо не дуже вдалим рішенням, адже цей термін-жаргонізм зустрічається у тексті серіалу досить часто і використання цього прийому кожного разу може стати причиною виникнення зайвих перекладацьких проблем. Переклад термінв-жаргонізмів показує, що для їхнього відтворення перекладачу необхідно вдаватися до консультацій з різними лексикографічними джерелами, а також вміти використовувати ряд перекладацьких трансформацій.

Аналіз залучення трансформацій показав, що їхнє використання перекладачем здебільшого призводить до нейтралізації та втрати стилістичного забарвлення. Втім, ефект спрощення може мати й позитивні наслідки, наприклад якщо глядач не знайомий із професійною специфікою зображуваного.

If she saw me, she could blow my cover [Sublikescript].

Якщо вона мене побачить, моя легенда розвалиться [СКФ].

Вираз походить від знайомого всім *to work under cover*, прийом модуляції полягає в заміні словникової відповідності при перекладі контекстуальним, лексично пов'язаним з ним.

It's a crappy deal wrapped in pretty paper [Sublikescript].

Це гидотна справа, загорнута в гарну обкладинку [СКФ].

Заміна *paper* на обкладинка є цілком правомірною для уточнення ситуації.

Reality's starting to sink in [Sublikescript].

Реальність починає заглиблюватися [СКФ].

Тут перекладач замість більш негативного тонути або зниupati використовує більш нейтральне заглиблюватися, що не є так яскраво забарвленим.

Gabby Stone's in the wind [Sublikescript].

Габбі Стоун відсутня [СКФ].

Це приклад ще одного жаргонізму, але не юридичного, що було перекладено нейтральним словом відсутня. Можливо перекладачу слід було б підшукати якийсь більш розмовний вислів, адже серіал є не науковим, а розважальним. Наступний приклад також вказує на нейтральну заміну терміну, можливо це пов'язано з браком часу для перекладача і необхідністю вчасно виконати переклад.

It better be soon, or the deal's off the table [Sublikescript].

Краще скоріше, інакше угоди не буде [СКФ].

Harvey, I went out on a limb for you [Sublikescript].

Харви, я намагався тобі допомогти [СКФ].

He's a stickler for procedure [Sublikescript].

Він знається на праві [СКФ].

Тут перекладач використовує метод опущення, який передбачає ігнорування деяких мовних елементів у процесі перекладу, які не несуть значного семантичного навантаження при перекладі на іншу мову. Але у даному випадку слово *stickler* відіграє важливу роль у розумінні ситуації, адже цей термін позначає завзятого прихильника, а не просто людину, що знається на праві.

Bradley, let me inform you that withholding knowledge of the whereabouts of a known fugitive is a federal offense [Sublikescript].

Бредлі, дозволь повідомити тобі що приховування місця перебування відомого втікача є федеральним правопорушенням [СКФ].

Прийом калькування , тобто заміна основних частин лексики мови оригіналу (слів чи морфем) їхніми прямими відповідниками мови перекладу. Так у цьому прикладі перекладачі не намагаються пояснити зміст реалії а federal offense, тому що це зрозуміло із контексту.

Oh, and, Mr. Reger, put a little arc in your jump shot [Subslikescript].

Докладіть більше зусиль [СКФ].

У цій ситуації англійський баскетбольний термін вживається в переносному сенсі і додає гумору ситуації, але перекладач не зміг підібрати схожий вислів і використав заміну, яка є нейтральною і стилістично незабарвленою.

Таким чином, проаналізувавши український переклад серіалу, ми визначили наступні трансформації: генералізація, прийом опущення, прийом модуляції (заміни), калькування. У процесі аналізу не було виявлено явних неточностей, проте ми надали пояснення деяким проблемним питанням, які були вирішені перекладачами. У більшості випадків вони вимушені жертвувати словами, фразами, а іноді навіть реченнями через ту саму обмежену кількість субтитрів.

ВИСНОВКИ

Термінологія системи юридичної галузі – складне і неоднозначне явище. Вона утворює особливий лексичний прошарок, який з перебігом часу зазнає змін і динамічно розвивається, забезпечуючи комунікативні потреби фахівців даної галузі.

Термінологія аналізованої системи є прошарком лексики, до складу якого належать назви предметів, дій, процесів, явищ, осіб, безпосередньо пов'язаних з професійною діяльністю. Аналіз морфологічних, синтаксичних та семантичних структурних типів англійської юридичної термінології показав, що дана терміносистема у цілому формується тими ж частинами мови, що й загальноживана лексика, морфологічний склад досліджуваної лексики представлений наступними частинами мови: іменники – 280 ЛО (93,3%), дієслова – 19 ЛО (6,3%), прикметники – 1 ЛО (0,3%).

Це підтверджує твердження багатьох лінгвістів, що головною функцією термінів є номінативна, тому лексичний склад досліджуваної галузі є субстантивним. Синтаксично вона представлена термінами-словами, термінами-словосполученнями та термінами-аббревіатурами. Найменша кількість ЛО у досліджуваній термінологічній галузі представлена складними термінами, які є тільки субстантивними (2%). Терміни-словосполучення будуються переважно за наступними граматичними моделями: прості ТСС: $N_1 + N_2$; $Adj + N$; $Adv + N$; складні ТСС: $N_1 + N_2 + N_3$; $N_1 + N_2 + V$; $N_1 + V + N_2$; $N_1 + Adj + N_2$.

Проведений структурно-словотвірний аналіз корпусу сучасних англійських термінів юридичної галузі (300 одиниць), дає підстави стверджувати, що у зазначеній терміносистемі найпродуктивнішим способом словотвору є синтаксичний (64%), наступними за продуктивністю способами є морфологічний спосіб утворення (15,3%) та аббревіація (15,7%) та найменш

продуктивними способами словотвору комп'ютерної термінології є морфолого-синтаксичний (1%) та семантичний (4%) способи. Перевага продуктивності синтаксичного способу творення англійських юридичних термінів обумовлена необхідністю найбільш повно і точно позначати складні денотати. Найбільш продуктивним та гнучким видом морфологічного словотворення як у загальноживаній лексиці, у термінолексикі є афіксація, що представлена переважно суфіксальним утворенням. Словоскладання є дієвим засобом розширення лексичного складу оскільки воно дозволяє сконцентрувати зміст фрази в одному слові, тобто зекономити мовні ресурси. Складні терміни утворені словоскладанням за двома моделями: $N_1 + N_2$ та $Adj + N$.

Найменш продуктивний спосіб утворення англійських термінів юридичної галузі є семантичний спосіб. Даний спосіб утворення термінів у сучасній мові науки відрізняється тим, що слово піддається певним семантичним перетворенням, а потім може набути інших граматичних та лексичних характеристик. Термінологізація англійських юридичних термінів відбувається в результаті перенесення назви з давно існуючого предмету чи явища на новий за подібністю (метафора) чи за суміжністю (метонімія). Проте розвиток даних семантичних відношень є неминучим, враховуючи низку постійно діючих екстра- та інтралінгвістичних чинників та сприяють послідовній семантичній еволюції термінологічної системи досліджуваної галузі.

Досягнення адекватності юридичного перекладу можливе лише за умови оволодіння перекладачем ряду компетенцій. Окрім загальних перекладацьких компетенцій перекладач має досконало знати лексикостилістичні особливості формування юридичних типів текстів в лінгвокультурах тексту оригіналу та перекладу. До основних проблем відтворення в перекладі можемо віднести загальні труднощі перекладу лексичних і фразеологічних одиниць, а також специфічність функціонування термінів, а саме – їхня здатність до втілення

суперечливих ознак. Друга група складнощів пояснюється необхідністю збереження в тексті перекладу одночасно термінологічних та розмовних (фразеологічних) ознак корпоративного лексикону, що вони виникають завдяки залученню термінів-жаргонізмів. Кінопереклад являє собою унікальний вид перекладацької практики, що вимагає залучення відповідних знань та вмінь з багатьох дисциплін. У процесі кіноперекладу перекладачу необхідно звертати увагу на ряд специфічних проблем, що включають в себе особливості сприйняття реципієнтом вербальних та невербальних компонентів, технічні та мовні особливості реалізації кінотексту. Кожна з вищезазначених проблем значно впливає на вибір підходів відповідних трансляторних кроків задля досягнення адекватного перекладу.

У ході дослідження особливостей відтворення англійськомовного серіалу «Suits» в українськомовному перекладі ми дійшли висновків про те, що основу лексичного апарату складають терміни, терміни-жаргонізми та стилістично забарвлені юридичні терміни. Їх адекватний переклад потребує від перекладача знання специфіки фахових текстів, вміння орієнтуватися у відповідних лексикографічних джерелах, а також використовувати найрізноманітніші перекладацькі трансформації. Проаналізувавши український переклад серіалу, ми визначили наступні трансформації: генералізація, прийом опущення, прийом модуляції (заміни), калькування. Лексико-стилістичні особливості функціонування юридичної термінології передбачають залучення фразеології, підходи до перекладу якої в цілому виявляються подібними до відтворення термінів та термінів-фразеологізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авербух К. Я. Терминологическая вариантность: Теоретический и прикладной аспекты. *Вопросы языкознания*. Москва : Добросвет, 1986. № 6. С. 34–49.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. Москва : Высшая школа, 1959. 350 с.
3. Ахманова О. С. Очерки по общей и русской лексикологии. Москва : Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1957. 157 с.
4. Беляева Т. М. Словообразовательная потенция, валентность и активность глагольных основ в английском языке : дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04. Ленинград, 1974. 336 с.
5. Богданова Н. В. Попытка классификации типов внутриязыковой интерференции. *Речь города*. Омск, 1995. Ч. I. С. 4–8.
6. Борисова Л. И. Лексические трудности перевода научно-технической литературы с английского языка на русский. Москва : ВЦП, 2001. 135 с.
7. Булаховский Л. А. Введение в языкознание: учеб. пособ. для гос. ун-тов и пед. ин-тов. Москва : Учпед-гиз, 1954. 174 с.
8. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография : Изб. Труд. Москва : Наука, 1977. 312 с.

9. Винокур Г. О. “Говорящий и слушающий”. Вариант речевого поведения. Москва : Наука, 2005. 172 с.
10. Гак В. Г. Асимметрия лингвистического знака и некоторые общие проблемы терминологии. *Семиотические проблемы языков науки, терминологии и информатики*. Москва : Добросвет, 1971. Ч. 1. С. 68–71.
11. Ганеев Б. Т. Язык: Учебное пособие. Уфа : Изд-во БГПУ, 2001. 272 с.
12. Герд А. С. Значение термина и научное знание. *Научно-техническая информация*. Москва : ВИНТИ, 1991. Сер. 2. Вып. 10. С. 11–24.
13. Герд А. С. Проблемы становления и унификации научной терминологии. *Вопросы языкознания*. Москва : Добросвет, 1971. № 1. С. 14–22.
14. Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах. Москва : Наука, 1987. 104 с.
15. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія : навч. посібник (текст лекцій). Дніпропетровськ : ДДУ, 1998. 189 с.
16. Гринев С. В. Введение в терминоведение. Москва : Московский лицей, 1993. 309 с.
17. Даниленко В. П. Семантическая структура специального слова и ее лексикографическое описание. Свердловск : Изд-во Урал, ун-та, 1991. 155 с.
18. Даниленко В. П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. Москва : Наука, 1977. 246 с.
19. Дубичинский В. В. Терминографическая проблематика. *Сучасні проблеми термінології та термінографії*. Київ : Вид. дім "KM Academia", 2000. С. 6–8.

20. Дьяков А. С. Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основы терминотворения : Семантические та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім "KM Academia", 2000. 218 с.
21. Зацний Ю. А. Развитие словарного состава английской речи в 80-ти-90-ти роки ХХ ст. : автореф. дис... д. ф. н. 10.04.02. Київ, 1999. 32 с.
22. Земская Е. А. Язык как деятельность : Морфема. Слово. Речь. Москва : Языки славянской культуры (Studia philologica), 2004. 688 с.
23. Іванишин О. М. Структурні особливості та семантична диференціація термінів-словосполучень. *Лінгвістика*. Київ, 1996. № 109. С. 41–44.
24. Карпенко Ю. О. Синхронічна сутність лексико-семантичного способу словотвору. *Мовознавство*. Київ, 1992. № 4. С. 3–9.
25. Квеселевич Д. И. Интеграция словосочетания в современном английском языке : дис. ... докт. филол. наук: 10.02.04. Житомир, 1985. 328 с.
26. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : навч. посіб. Київ : ІНКОС, 2001. 290 с.
27. Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1961. 83 с.
28. Котелова И. З. Значение слова и его сочетаемость. Ленинград : Наука, 1975. 164 с.
29. Кочан І. М. Синонімія у термінології. *Мовознавство*. Київ, 1992. №3. С. 32–34.
30. Кубрякова Е. С. Что такое словообразование. Москва : Наука, 1965. 78 с.
31. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику. Москва : Прогресс, 1978. 544 с.
32. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура. Москва : КомКнига, 2007. 284 с.

33. Лейчик В. М. Термины-синонимы, дублиеты, эквиваленты, варианты. *Актуальные проблемы лексикологии и словообразования*. Новосибирск : Наука, 1973. Вып. 2. С. 103–106.
34. Лотте Д. С. Как работать над терминологией. Основы и методы. Москва : Наука, 1968. 119 с.
35. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Москва : Наука, 1961. 158 с.
36. Мешков О. Д. Словообразование современного английского языка. Москва : Наука, 1976. 248 с.
37. Мисик Л. В. Генезис та функціонування термінологічних словосполучень в англійській науковій юридичній літературі. *Іноземна філологія*. Львів, 1993. Вип. 105. С. 91–102.
38. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. Підручник для студентів ін-тів і фак. іноземної мови. Харків : Основа, 1993. 255 с.
39. Новиков А. И. Семантика текста и ее формализация. Москва : Наука, 2003. 215 с.
40. Новиков Л. А. Семантика русского языка : учебное пособие для филологических специальностей университетов. Москва : Высшая школа, 1982. 272 с.
41. Новикова Л. Н. Выявление стилеобразующих возможностей творческих элементов научного текста. *Теория и практика английской научной речи*. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 2007. С. 27–36.
42. Онипко И. Л. Структурно-семантическая характеристика русских терминологических словосочетаний. *Русское языкознание*. Москва, 1983. № 7. С. 133–138.
43. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство : підручник. Львів : Світ, 1994. 216 с.

44. Панько Т. І. Від терміна до системи: Становлення марксистсько-ленінської політекономічної термінології у східнослов'янських мовах. Львів : Вища шк., 1979. 147 с.
45. Петров В. В. Семантика наукових термінів. Новосибірськ : Наука, 2005. 229 с.
46. Піотровський Р. Г. До питання про вивчення терміна. *Термінознавство*. Львів : ЛГУ, 2004. № 161. С. 27–29.
47. Плющ М. Я. Словотворення та вивчення його в школі: монографія. Київ : Рад. школа, 1969. 132 с.
48. Реформатский А. А. Мысли о терминологии. Современные проблемы русской терминологии. Москва : Наука, 1986. 198 с.
49. Реформатский А. А. Введение в языкознание : учебное пособие для пер-х институтов. Москва : Наука, 1960. 431 с.
50. Симоненко Л. О. Біологічна термінологія: формування та функціонування. Умань : Софія, 2006. 103 с.
51. Скороходько Є. Ф. Термін у науковому тексті. Київ : Логос, 2006. 99 с.
52. Слепович В. С. Курс перевода. Москва : ТетраСистемс, 2001. 272 с.
53. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка. Смирницкий. Москва : Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1956. 260 с.
54. Соколова І. В. Функціонування комп'ютерних неологізмів англійської мови в аспекті глобалізації суспільства. *Вісник СумДУ*. Львів, 2006. №3 (87). С. 156–162.
55. Стернин И. А. Проблемы анализа структуры значения слова. Воронеж : Изд-во Воронежского университета, 1979. 156 с.
56. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ ст. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2003. 388 с.

57. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: вопросы теории. Москва : ЛИБРОКОМ, 2012. 248 с.
58. Табанакова В. Д. Понятие научно-технического термина и требования к его определению. *Термин и слово. Межвузовский сборник.* Омск : ОмГУ, 2001. С. 135–139.
59. Толикина Е. Н. Некоторые лингвистические проблемы изучения термина. *Лингвистические проблемы научно-технической терминологии.* Москва : Наука, 1970. С. 53–66.
60. Туровська Л. В. Абревіатури-неологізми в сучасній українській термінології. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи: матеріали V Міжвуз. наук.-практ. конф. з проблем розвитку та функціонування державної мови. Абревіатури-неологізми в сучасній українській термінології.* (Київ, 6 лист. 2009 р.) Київ : Логос, 2009. С. 51–52.
61. Турчин В. В. Прагматика наукового терміна. Івано-Франківськ : Факел, 2004. 226 с.
62. Уфимцева А. А. Слово в лексико-семантической системе языка. Москва : Наука, 1968. 272 с.
63. Шанский Н. М. Очерки по русскому словообразованию. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1968. 311 с.
64. Шелов С. Д. Теория терминоведения и терминологическая лексикография: соотношение в терминологической базе знаний. *Проблемы прикладной лингвистики.* Москва : Ин. языкознания, 2004. Вып. 2. С. 20–42.
65. Achinstein P. On the meaning of scientific terms. *Journal of philosophy.* Cambridge : Cambridge University Press, 1964. Vol. 61. P. 497–509.
66. Adams V. An Introduction to Modern English Word-Formation. London : Pearson, 1973. 240 p.
67. Akhmanova O. S. Linguistic Terminology. Moscow : Moscow Univ. Press, 1977. 188 p.

68. Alekseeva L. M. What is term. *Russian terminology science*. Vienna : Termnet Publisher, 2004. P. 62–78.
69. Arnold I. V. The English Word. Moscow : Higher School Publishing House, 1986. 295 p.
70. Bauer L. Derivational paradigms. *Yearbook of Morphology*. Wellington : Victoria University Press, 1996. P. 243–256.
71. Daille B., Habert B., Jacquemin Ch., Royaute J. Empirical observation of term variations and principles for their description. *Terminology*. Vienna : Termnet Publisher, 1996. Vol. 3. P. 197–259.
72. Felber H. The General Theory of Terminology and Terminography. *Inforterm series 7*. Munhen : Don Bosco Verlag, 1982. P. 17–34.
73. Ginzburg R. S., Khidekel S. S., Knyazeva G. Y., Sankin A. A. A Course in Modern English Lexicology. Moscow : Higher School Publishing House, 1966. 276 p.
74. Goursky S. The Idiomatic Heart of the English Language. Lviv : United Publishing House “Vischa Shkola”, 1975. 179 p.
75. Grinev S. V. The Perspectives of Terminology Theory: a Quest for Regularities. *Selected Readings in Russian Terminology Research*. Vienna : Termnet Publisher, 1993. P. 56–67.
76. Jackendoff R. What is a concept. *Frames, fields, and contrasts: new essays in semantics and lexical organization*. London : The MIT Press, 1992. P. 191–209.
77. Kageura K. A preliminary investigation of the nature of frequency distributions of constituent elements of terms in terminology. *Terminology*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1997. Vol. 4. P. 199–203.
78. Kocourek R. The prefix post- in contemporary English terminology. *Terminology*. Cambridge : Cambridge University Press, 1996. Vol. 3. P. 85–110.

79. Lietchik V. M., Shelov S. D. Terminology: Where is Russian Science Today? *IITF Series. Russian Terminology Science*. Vienna : Termnet Publisher, 2004. P. 15–48.
80. Maurais J. Terminology and language planning. *Terminology: Applications in interdisciplinary communication*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1993. P. 112–125.
81. Pozzi M. The Terminological Definition: Conflicts Between Theory and Practice. *Language for Special Purposes: Perspectives for the New Millennium*. Tübingen : Narr, 2001. P. 272–281.
82. Riggs F. W. Social Science Terminology: Basic Problems and Proposed Solutions. *Terminology: applications in interdisciplinary communication*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 1993. P. 195–222.
83. Riggs F. W. A New Paradigm for Social Science Terminology. *International Classification*. München : Don Bosco Verlag, 1979. P. 191–218.
84. Shelov S. D. Terms, termability and knowledge. *Terminology Science & Research*. M. : Higher School Publishing House, 1990. P. 108–111.
85. Thomas P. Treatment of compound terminology entries. *Terminology*. Vienna : Termnet Publisher, 1992. P. 185–192.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ:

86. (COD) Cambridge Online Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/> (accessed: 16.05.2021).
87. (LDCE) Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com/> (accessed: 11.09.2021).

88. (OALDCE) Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / ed. by S. Wehmeier. Oxford : Oxford University press, 2004. 1600 p.

89. (UD) Urban Dictionary. URL: <https://www.urbandictionary.com> (accessed: 26.06.2021).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

90. (СКФ) Серіал «Костюми / Форс-мажори. Українське озвучування : ТРК Україна. URL: https://uakino.club/series/drama_series/5603-kostyumifors-mazhori.html (дата звернення 26.06.2021).

91. Sublikescript. Suits Episodes' Transcripts. URL: <https://sublikescript.com/series/Suits-1632701> (accessed: 26.06.2021).

SUMMARY

The law terminology is a complex and ambiguous phenomenon. It creates a special lexical layer, which over time undergoes changes and developing dynamically by providing communication needs of experts of the given field.

The purpose of this research paper was to study structural (morphological and syntactic), derivational and semantic characteristics of lexical units in English law terminology and specific problems of its translation/

The methodology study is comprehensive. We used the following methods: descriptive – for the description of the lexical units of English law terminology, a structural method – to identify derivational patterns, which are formed in the given terminological system, the method of semantic analysis – to identify semantic shifts (metonymical and metaphorical) in the original law terms of English, and the method of quantitative analysis (statistical) – to identify tendencies of the term usage.

The research procedure included the following stages: (1) to determine the current state of research problem by analyzing scientific and theoretical literature; (2) to identify ways of terminological derivation and its productivity of the given field; (3) to identify structural properties of multicomponent English terms; (4) to analyze lexical-semantic stratification of the studied terminology and to analyze the transformational patterns.

To sum up, the research terminology represents the ordered hierarchical system of terms. Analyzed system of terms is a layer of vocabulary, which includes the names of objects, actions, processes, phenomena, persons directly related to the professional activities.

Key words: *terminology, term, termsystem, law terminology*

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 60 стор., 91 джерел

Об'єкт дослідження: термінологічна система юридичної галузі сучасної англійської мови.

Мета роботи: всебічний лінгвістичний аналіз юридичної термінологіки, який полягає у виявленні системної організації сучасної англійської юридичної термінології, у з'ясуванні семантичних характеристик та функцій її терміноодиниць.

Теоретико-методологічні засади: ключові положення теорії термінознавства (Л. І. Борисова, Д. С. Лотте, Є. Ф. Скороходько, Л. Н. Новикова, С. Д. Шелов); розгляд терміна на різних рівнях мови і в різних аспектах (В. Г. Гак, А. Я. Коваленко, О. А. Стишов, А. Achinstein, К. Kageura).

Отримані результати: Проведений перекладознавчий аналіз українськомовного перекладу серіалу «Suits», виконаний студією «ТРК Україна», показав, що переклад можна вважати адекватним. Перекладачу вдалося відтворити лексикостилістичні особливості юридичної терміносистеми в серіалі без критичних смислових та стилістичних втрат, що можемо вважати ознакою вдалого перекладу. Також перекладач продемонстрував спроможність до знаходження креативних шляхів подолання трансляторних труднощів, що виникали під час відтворення комічних ситуацій юридичної тематики.

Ключові слова: термінологія, термін, терміносистема, юридична термінологія